

Håndbok for kursledere og kursarrangører

2. utgave

DEN NORSKE TURISTFORENING
OSLO, 2009

Forord

Denne boken er laget for kursledere og arrangører av DNTs standard turlederkurs. DNT turlederutdanning skal gjennomføres både sentralt, regionalt og i den enkelte medlemsforening. Håndboken vil være til god støtte i dette arbeidet. Det er et mål at DNTs turlederkurs gir en enhetlig utdanning slik at turdeltakere over hele landet sikres trygghet og trivsel, noe som kan stimulere til en enkelt, aktivt, allsidig og trygt friluftsliv i tråd med norsk friluftslivstradisjon.

Denne boken kom ut første gang i 1999. Innholdet i denne nye boken er delvis basert på forrige utgave. Utvalget bestod da av Inger Bockmann, Ivar Ingnes, Anders Waage-Nilsen, Terje Stensberg, Hilde Løken Magnussen og Anne Mari Aamelfot Hjelle. Rolf Ryttnad var også aktivt med i ferdigstillingen av DNTs turlederstandard.

I år 2000 ble DNTs utdanningsutvalg opprettet. Utdanningsutvalgets oppgave er å se helhetlig på DNTs utdanninger både for instruktørutdanningen, veilederutdanningen for Barnas Turlag og turlederutdanningen. Utdanningsutvalget er i dag sammensatt av Jannicke Høyem, Grethe Johnsen, Aleksander Madsen, Petter Kittelsen, Kristin Oftedal Vinje, Anne Mari Aamelfot Hjelle og Anne-Mari Planke.

Vi takker alle som har bidratt i arbeidet, både tidligere turlederutvalg, dagens utdanningsutvalg, alle ansatte i DNTs medlemsforeninger som har arbeidet med turlederne og turlederutdanningen lokalt og ikke minst alle kursledere som har bidratt til å utvikle turlederutdanningen gjennom kurs de har deltatt på og kursledernes ønske og vilje til å bidra til en felles utvikling av utdanningen.

Redigering og slutføring av arbeidet med denne versjonen av boken er gjennomført av Jannicke Høyem og Anne-Mari Planke.

Oslo, juni 2009
DNTs utdanningsutvalg

Innhold

Kap. 1	Innledning s.4
Kap. 2	DNTs turlederutdanning s.6
Kap. 3	DNTs medlemsforeninger som kursarrangør s. 9
Kap. 4.	Kursledere på DNTs turlederutdanning s.15
Kap. 5.	Evaluering av deltakere på turlederkurs s. 17
Kap. 6	Ledelse, undervisning og læring på turlederkurs s. 37
Kap. 7	Studieplaner og veiledende kursplaner alle turlederkursene s. 44

Kap. 1. Innledning

DNTs visjon: NATUROPPLEVELSE FOR LIVET

Vårt ønske og overordnede utfordring er å formidle friluftslivets muligheter for individet til å realisere drømmer og å oppleve natur, glede, utfordring, begeistring, undring, livsmot, bedre helse, samhold og tro på en bærekraftig fremtid.

DNTs formål er ”Den Norske Turistforening (DNT) skal arbeide for et enkelt, aktivt, allsidig og naturvennlig friluftsliv og for sikring av friluftslivets natur- og kulturgrunnlag.

Vi trenger et utdanningstilbud i DNT som muliggjør dette formålet og vår visjon ”Naturopplevelse for livet”. Dette betyr at vi blant annet ved opplæring og gjennomføring av turer skal stimulere til at flere kan ferdes trygt i naturen på en naturvennlig måte. Det er viktig at alle ansatte, tillitsvalgte, dugnadsdeltakere, turledere og kursledere kjenner foreningens formål, dens betydning og arbeider i tråd med den. Turledere og kursledere representerer foreningen utad og møter medlemmer og potensielle medlemmer direkte. Derfor er det spesielt viktig å kjenne DNTs visjon, mål og strategier og foreningens rolle i forbindelse med spørsmål knyttet til friluftspolitikk og i naturvern.

I DNTs strategier er det en målsetting å få flest mulig mennesker til å gå på tur. Det er viktig å ha fokus på sikkerhet og trivsel, både i forhold til den enkeltes ansvar og for virksomheten forøvrig. Det er et mål at turledere og kursledere skal vise serviceinnstilling overfor deltakerne og opptre ryddig og skape et trivelig miljø i forbindelse med arrangementer på hyttene. DNT vil styrke innsatsen på opplæring og kurs for turledere og kursledere.

DNTs medlemsforeninger har i mer enn 60 år arrangert ulike typer fellesturer. Fellesturene varierer fra dagsturer i nærområdene til ukesturer i fjellet. Tilbudet gis til alle aldersgrupper.

Tradisjonelt er turledere blitt rekruttert fra medlemsmassen. De har vært interesserte medlemmer med spesiell kompetanse på ledelse eller veiledning og med god erfaring fra fjellet. Turlederkurs blir arrangert hos mange medlemsforeninger og i DNT sentralt.

DNT sentralt startet turlederopplæring på slutten av 1980-tallet. DNTs landsstyre oppnevnte et utvalg som la fram sin innstilling til en turlederutdanningsmodell på landsmøtet i 1995. Samtidig ble den første ”Håndbok for turledere” skrevet ferdig og tatt i bruk på turlederkursene og i virksomheten for øvrig. På landsmøtet i 1998 ble den endelige modellen for DNTs turlederutdanning vedtatt. Allerede i år 2000 så man behov for en enda større samordning av de ulike lederutdanningene i DNT. DNT arrangerte nå både utanningskurs for veiledere i Barnas Turlag, instruktørkurs for bre- og klatring og turlederkurs. DNTs utdanningsutvalg ble på nytt opprettet, og tok fatt i arbeidet med å lage en bedre tilpasset og fleksibel turlederutdanning. Denne nye turlederutdanningen ble presentert for DNTs landsmøte i 2005, og har også senere blitt noe justert.

Dagens turlederutdanning

DNTs turlederutdanning består av åtte hovedelementer:

- DNT ambassadørkurs
- Grunnleggende turlederkurs
- Sommerturlederkurs
- Vinterturlederkurs
- Kurslederkurs
- Håndbok for turledere
- Håndbok for kursledere og kursarrangører
- Kursbevis/ godkjenningsbevis for de ulike sertifiseringsnivåene

Mål for DNTs turlederutdanning

DNTs turlederutdanning skal gi en enhetlig basiskompetanse til turledere i medlemsforeningene som sikrer trygghet og trivsel for turdeltakere på fellesturer. Utdanningen skal videre bidra med å stimulere turdeltakerene på fellesturer til å drive et enkelt, trygt og miljøvennlig friluftsliv i tråd med norske friluftslivstradisjoner.

DNTs turlederutdanning skal etter behov gjennomføres både lokalt, regionalt og sentralt.

DNTs landsstyre anbefaler den enkelte medlemsforening å ta i bruk DNTs turlederutdanning.

Hvem er DNTs turledere?

DNTs turledere og instruktører er stort sett ikke-profesjonelle. DNT som en ideell organisasjon baserer seg på dugnadsinnsats og frivillighet uten lønn. DNT ønsker gjennom utdanningen å legge vekt på å formidle verdier og holdninger til deltakerne. På denne måten mener vi at vi får gode turledere og ressurspersoner til medlemsforeningene. DNT mener det er gjennom turledere og instruktører mye av den lokale aktiviteten blir stimulert.

Kap 2. DNTs turlederutdanning

Den Norske Turistforenings turlederutdanning skal gi en enhetlig basiskompetanse til turledere i medlemsforeningene. Basiskompetansen sikrer trygghet og trivsel for turdeltakere på fellestur og bidrar til å stimulere turdeltakerne til å drive et enkelt, aktivt, trygt og miljøvennlig friluftsliv.

Benevnelsen DNT turlederkurs og DNT turleder er forbeholdt DNTs standard turlederutdanning. Denne standarden anbefales gjennomført av alle DNTs medlemsforeninger.

2.1. Generell del, DNTs turlederutdanning og godkjenning

Turlederutdanningen har til hensikt å formidle kompetanse til å lede turer og kurs på sitt nivå. DNTs turlederutdanning gir deg muligheten til å utdanne deg til DNT- turleder på 4 nivåer: Ambassadør, grunnleggende turleder, sommer- og vinterturleder. Utdanningen er tenkt som en stige, der ambassadør er laveste nivå, og vinterturleder høyeste nivå.

Utdanningen brukes til å sikre god turledelse i nærmiljøet, skogen og i høyfjellet. Hovedfokuset i utdanningen er formidling, kunnskap, ferdigheter og evner i henhold til friluftslivet og dets utfordringer. Sentrale temaer er orientering, veivalg, ledelse og kommunikasjon. Utdanningen er tenkt som en kursrekke totalt over seks helger eller minimum 14 dager som gir en enhetlig basiskompetanse som sikrer trygghet og trivsel for turdeltakerne uansett årstid og alder. Som turleder er man et forbilde for andre.

Godkjenning som DNT-turleder forutsetter at DNT-turlederen videreutvikler og vedlikeholder sine ferdigheter som aktive turledere. Det forventes at en DNT-turleder jevnlig holder seg oppdatert og tar del i etterutdanningstilbud. Dersom en DNT-turleder ikke har ledet turer de siste fem år må nødvendig oppdatering og praksis gjennomføres før godkjenningen fornyes. Vedkommende kan få fornyet godkjenning dersom en under avbruddet har vedlikeholdt sine kunnskaper på annen måte enn å være aktiv turleder i DNT.

Mål

Gjennom utdanningen skal kandidatene tilegne seg:

- Grunnleggende kunnskaper om Den Norske Turistforening.
- Grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i friluftsliv gjennom hele året.
- Kunnskap og ferdigheter som gir grunnlag og forutsetninger for planlegging og gjennomføring av turer med ulike grupper.
- Evne til sikkerhetsvurdering og førstehjelp for å kunne ivareta egen og andres sikkerhet.
- Kunnskap om mennesker i natur og om miljøorientering.

Kurstyper

Modul 1 DNT Ambassadørkurs

DNTs ambassadørkurs skal gi en kort innføring i DNTs viktigste områder. Både historikk, formål og strategier, aktiviteter, naturvern, friluftsløven og allemannsretten. Kurset er et tre timers teoretisk kurs, som gjennomføres ved en powerpoint presentasjon. Kurset er obligatorisk for alle turledere i DNT. Kurset egner seg også godt for styremedlemmer, nyansatte, samarbeidspartnere med flere.

Modul 2 Grunnleggende turlederkurs

DNTs grunnleggende turlederkurs er et innføringskurs for folk som ønsker å være med å lede aktivitet og turer i regi av DNT. Basiskurset tar sikte på å kvalifisere personer til å lede turer i skog og mark, i sitt nærmiljø, på stier og veier. Kurset gjennomføres over en helg (lørdag – søndag), og arrangeres helst lokalt i den enkelte medlemsforening. Hovedtema på dette kurset er orienterings opplæring, turlederrollen og praktiske tema som bål, kokeapparat, mat og drikke, i tillegg til bekledning på tur.

Modul 3 Sommerturlederkurs

Sommerturlederkurset skal gjøre personer kvalifiserte til å lede DNTs turer i sommerhalvåret, både i nærområdet og i fjellet. Kurset blir ofte lagt opp som en tur fra hytte til hytte i DNTs rutenett. Foruten grunnleggende tema som førstehjelp, fjellkunnskap, turledelse, natur- og friluftslivspolitiske tema, er innholdet ellers ment å skulle dekke turledersituasjonen i fjellet sommer og høst. Turlederrollepill med kontinuerlig evaluering og innlagte ”caser” er en viktig arbeidsmetode på kurset. På slutten av kurset blir du evaluert til godkjent / ikke godkjent som sommerturleder.

Modul 4 Vinterturlederkurs

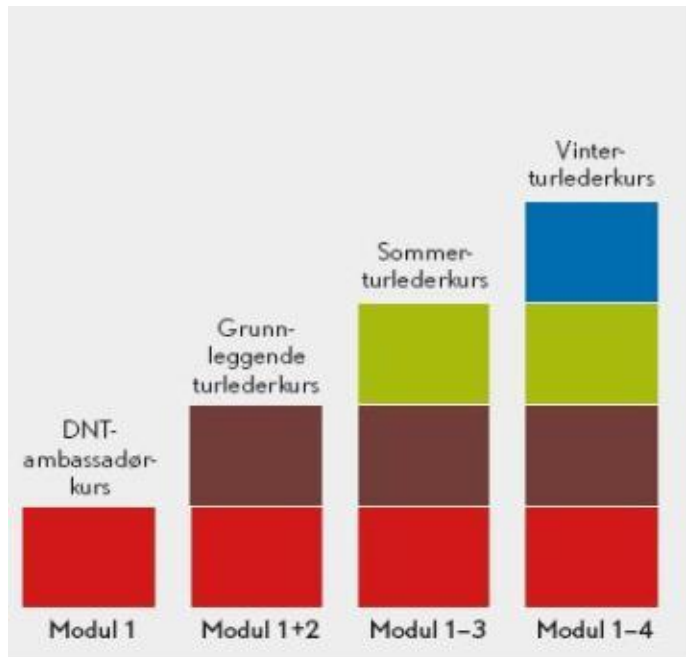
Vinterturlederkurset skal gjøre deg kvalifisert til å lede DNTs turer hele året, både i nærområdet og i fjellet. Kurset blir ofte lagt opp som en tur fra hytte til hytte i DNTs rutenett.

Vinterturlederkurset bygger videre på sommerturlederkurset, men legger ekstra vekt på nødvendige tema aktuelt for vinterturer i fjellet, orientering, veivalg, snøskred, værforhold, fysiologi, nedkjøling og bivuakkering. Turlederrollepill med kontinuerlig evaluering og innlagte ”caser” er viktig også på dette kurset. På kurset blir du på slutten godkjent / ikke godkjent som vinterturleder.

2.2. Organisering og omfang av DNTs turlederutdanning

Utdanningen er bygget opp av fire moduler som til sammen gir øverste nivå i turlederutdanningen. DNT ambassadør er det enkleste nivået og er basert på modul I. Dette er en utdanning for organisering og gjennomføring av turer uten bruk av kart og kompass.

Grunnleggende turlederkurs gir godkjenning som turleder sommerstid med begrensinger til nærmiljøet, og utdanningen består av modul 2. Sommerturleder er turleder sommerstid i høyfjellet, og består av modul 3. En vinterturleder kan fungere som turleder ved alle DNTs arrangementer, og består av modul 4.

Undervisningens fire moduler, varighet og tema:

- Modul 1 DNT ambassadør (3 timer) - DNT som organisasjon
- Modul 2 grunnleggende turlederkurs (15 timer/ 2 dager) - Orientering og veivalg
- Modul 3 sommerturleder (5 dager eller 2 x 2 ½ dag) – Turledelse sommerstid
- Modul 4 vinterturleder (7 dager eller 3 x 2 ½ dag)
 - del 1: Skredkurs (2 ½ dag)
 - del 2: Bolig i snø (2 ½ dag)
 - del 3: Krevende orientering / veivalg vinterstid (2 ½ dag)

Modulene bygger på hverandre og må avlegges i rekkefølge.

Modul 1 er obligatorisk for alle turledere i DNT.

Modul 4, del 2 skredkurs kan erstattes ved godkjent metodekurs skred, gjennom Norsk Fjellsportforum (NF).

Kap.3. DNTs medlemsforeninger som kursarrangør

3.1. Kursarrangør

DNTs medlemsforeninger og DNT sentralt kan arrangere DNTs turlederkurs. Det forutsettes at standarden følges og gjennomføres i henhold til intensjonene.

3.2. Utlysning/ avlysning av turlederkurs

Utlysning av alle DNTs turlederkurs bør gjøres gjennom vår felles turplanlegger/ turdatabase på www.turistforeningen.no. Gjennom dette felles verktøyet kan alle medlemmer uansett medlemsforening få tilgang til turlederkursene. Gjennom denne ordningen vil vi også ha en felles oversikt og kunne føre statistikk over det totale tilbudet. I tillegg anbefaler vi å annonsere i egne medlemsblad og elektroniske nyhetsbrev.

Forslag til rutiner for avlysning av kurs

- Kurs blir avlyst tre uker før de skal gå av stabelen dersom man ikke har kvalifiserte kursledere. Alle kurs skal ha minimum to kursledere.
- Hvis det ikke er nok kvalifiserte søkere eller påmeldte til et kurs, skal kursleder varsles om dette minimum to uker før kursstart.
- Dersom det oppstår misforståelser eller misnøye i forhold til tilrettelegging av kurset, tas dette opp direkte med den/de det gjelder (kursarrangøren). Det skal ikke under noen omstendigheter tas opp med deltakerne.

3.3. Kursleder på turlederkurs

Kurslederne blir utdannet gjennom DNTs kurslederkurs som arrangeres av DNTs utdanningsutvalg, en gang i året. Kun godkjente kursledere bør benyttes til kursene. Se kapittel 4, for beskrivelse av kurslederutdanningen.

For at deltakerne skal få tilstrekkelig øvelse og kurslederne nødvendig grunnlag for evaluering, må deltakerantallet på turlederkurset ikke være for høyt. DNTs turlederstandard er en kursleder pr. seks deltakere og alltid to kursledere pr. kurs.

Kursledere og kursarrangør bør ha et tett samarbeid når kurs blir planlagt og søknader blir behandlet. Kursleder og kursarrangør utarbeider i fellesskap et informasjonsbrev til deltakerne, som sendes ut i god tid før kursstart, sammen med turlederhåndboken. Kursleder må skrive en kursrapport i etterkant av kurset og sende denne til kursarrangøren.

3.4. Kriterier for opptak til turlederkurs

Besvarelsene på søknadsskjemaet legges til grunn for opptak på sommer- og vinterturlederkurset.

- At en er villig til å være turleder for DNTs medlemsforeninger bør være avgjørende for opptak.
- Søkere med en anbefaling fra en medlemsforening bør bli prioritert.
- Alle som blir tatt opp på turlederkursene må være DNT medlemmer.
- Opplysninger om fjellerfaring, ledererfaring og relevante kurs bør ha betydning for opptak.
- Opptakskrav for de ulike kursene er spesifisert under.

3.4.1. Opptakskrav til turlederkurs

Det er spesifikke opptakskrav for hvert av kursene. Et bærende prinsipp i utdanningen er at kursene skal gjennomføres i rekkefølge da de bygger på hverandre. Aldersgrense er 16 år for grunnleggende kurs, sommer- og vinterturlederkurs. Personer under 16 år kan delta på ambassadørkurset.

Opptakskrav på modul 1 – Ambassadørkurset:

- Medlemskap i DNT. Dette kravet kan fravikes når ambassadørkurset holdes for skoleklasser og i lignende grupper

Opptakskrav for modul 2 - Grunnleggende turlederkurs:

- Gjennomført ambassadørkurs og god generell turkunnskap
- Aldersgrense er 16 år
- Medlemsskap i DNT

Opptakskrav for modul 3 - sommerturlederkurs:

- Bestått/ gjennomført modul 1 og 2
- Det forutsettes gode kunnskaper om orientering og om ferdsel i høyfjellet
- Erfaring fra turer over flere dager i høyfjellet
- Erfaring som turleder på turer i nærområdet
- Medlemsskap i DNT

Opptakskrav for modul 4 - vinterturlederkurs:

- Gjennomført modul 1 og 2
- Godkjent modul 3, sommerturlederkurset
- Gode kunnskaper om orientering og om ferdsel i høyfjellet vinterstid
- Erfaring som turleder sommerstid
- Medlemsskap i DNT

Positivt for opptaket til sommer- og vinterturlederkurset:

- Erfaring fra geografisk forskjellige turområder
- Erfaring fra turer i forskjellige årstider
- Erfaring fra overnatting ute, i telt og bivuakk + hytter
- Erfaring fra turer over flere dager i fjellet
- Ansvar for å organisere turer i ulike naturmiljø og årstider
- Annen type ledererfaring

3.4.2. Søknadsskjema

Opptakskravene skal dokumenteres på innsendt standard søknadsskjema. Det er utviklet et felles søknadsskjema som skal benyttes ved opptak. For å delta på kurs må skriftlig søknad leveres kursarrangør. Erfaringsliste og annen dokumentasjon i henhold til opptakskravene i avsnittet over skal dokumenteres slik at man kan selekere deltakere.

Søknadsskjema benyttes for å få et best mulig bilde av deltakerne og for å kunne ta ut de best egnede til kurset. Felles søknadsskjema kan lastes ned fra www.turistforeningen.no/turleder og på DNTs foreningsnett.

Av erfaring vet vi at søknadsskjemaene ikke nødvendigvis ikke viser riktig / realistisk bilde av deltakerne. Eksempler viser at deltakerne kan framstå som langt svakere enn det søknadsskjemaet skulle tilsi. For å få fram en mer detaljert status for den enkelte, og ikke minst få gi den enkelte deltaker en tilbakemelding om egen vurdering av seg selv, bør deltakerne ved kursstart fylle ut et evalueringsskjema angående egne ferdigheter og kvalifikasjoner. Dette skjemaet brukes videre som evalueringsskjema på slutten av kurset. Mer om dette under kapittelet om evaluering.

3.4.3. Søknadsbehandling

Søkere bør umiddelbart få en skriftlig bekreftelse fra kursarrangør på at søknaden er mottatt. Søknadene behandles av en uttakskomiteé på minimum to personer opprettet av kursarrangøren. Uttakskomiteen bør ha kompetanse på turledelse og erfaring med uttak til ulike typer kurs. Opptak til aktuelle kurs baseres på dokumenterte opplysninger i søknadsskjemet i henhold til opptakskrav og skjønsmessige vurderinger.

3.5. Evaluering

Deltakere på ambassadørkurset får et deltakerbevis/ *DNT ambassadørbevis* etter endt kurs. Deltakere på grunnleggende turlederkurs får et bevis på at de er *grunnleggende turleder* i DNT etter endt kurs. Det legges ikke opp til noen evaluering av disse deltakerne. Kursleder bør gi en tilbakemelding til personer som ikke er egnet til å gå videre i DNTs turlederstige.

Deltakere på DNTs sommer- og vinterturlederkurs vil kontinuerlig i løpet av utdanningen bli evaluert av andre deltakere og av kurslederne. Deltakerne på disse to kursene vil også få en sluttevaluering til godkjent/ikke godkjent turleder. Godkjenningsbevis som *sommer- og vinterturleder* utdeles ved kursslutt. Kurset bør ha flere kursledere slik at denne evalueringen blir en sum av flere personers vurderinger. Deltakerne må ha vist tilfredsstillende resultater på alle punktene som er med i målbeskrivelsene for kurset. Viktigst av alt er at kandidaten har et realistisk bilde av seg selv, og kjenner sine grenser og svakere sider.

Mer om evaluering finner du i kapittel fem.

3.6. Gjennomføring, tidspunkter og kurssted

Modul 1 DNT ambassadørkurset arrangeres i gode møterom, med tekniske hjelpemidler. Standard Power Point foredrag benyttes. Dette finner dere under ambassadørkurset på foreningsnett. www.turistforeningen.no/foreningsnett.

Modul 2 grunnleggende turlederkurs legges opp som en tur med overnatting. Kurset er på 15 timer, og bare unntaksvis bør dette kurset legges opp som en vanlig tur. Kurset er delt inn i temabolker, og fungerer best når det legges opp i nær tilknytning til et overnattingssted. Kurset legger også stor vekt på grunnleggende orienteringsferdigheter, og dette kan fungere best om kurset legges til steder med orienteringskart. Kan gjennomføres hele året, fortrinnsvis på barmark.

Modul 3 og 4 settes vanligvis inn i en ordinær turramme i aktuelt terreng med overnatting på turistforeningshytter og/eller i telt. Deler av kurset kan også legges opp på annen måte om dette er ønskelig, men begge disse kursene forutsetter en tur "fra hytte til hytte", DNTs rutenett skal benyttes.

Tradisjonelt har disse kursene brukt mesteparten av tiden ute på tur mest mulig tilnærmet en fellestur med turleder. Deltakerne veksler mellom turlederrollen og deltakerrollen (rollespill og caser) under veiledning fra kurslederne. Kveldene blir brukt til forberedelse, gjennomgang av ulike tema, oppsummering og diskusjon. Det forutsettes at deltakerne har satt seg inn i de aktuelle tema, og selv kan delta aktivt.

Selv om deltakerne forutsettes å ha fjellerfaring og kunnskap om orientering, viser det seg at mange trenger øvelse i dette. Kurset må derfor inneholde både opplæring og veiledning i ulike ferdigheter, men også evaluering av deltakerne. For at deltakerne skal få et godt læringsmiljø og nok rom, og kurslederne nødvendig grunnlag for evaluering, må gruppene være relativt små. Standarden i DNTs turlederutdanning er en kursleder pr. seks deltakere og alltid to kursledere pr. kurs.

Sommer- og vinterturlederkurset bør legges til litt krevende terreng, gjerne kupert og ikke bare storformet terreng (f.eks. terreng dominert av store dalsystemer jfr. Jotunheimen).

Det kan være gunstig at noe av sommerturlederkurset holdes på ettersommeren eller høsten når ferietiden er slutt. På denne tiden kan været bli mer krevende. Mørket gir f.eks. gode muligheter for nattorientering, og broene er tatt inn slik at vading kan øves. Der snøforholdene tillater det, kan en eventuelt arrangere kurs tidlig i sesongen, i juni-juli.

Vinterturlederkurset kan med fordel starte på førjulsvinteren. Det kan gi ruskevær (vind og sludd), korte dager og god trening i orientering. Januar og februar er gode måneder i forhold til skredproblematikk, og skredkurs bør være gjennomført tidligere på året enn utgangen av mars.

3.7. Godkjenningsbevis, gyldighet og fornying av godkjenningen

Vi har i dag seks ulike kurs/ godkjenningsbevis i DNTs turlederutdanning.

- DNT ambassadørkursbevis
- DNT grunnleggende turleder bevis
- DNT sommerturleder bevis
- DNT vinterturleder bevis
- DNT aktivitetsleder bevis (kurs rettet mot voksne som skal tilby aktivitet til barn)
- DNT kurslederbevis (for godkjente kursledere etter DNTs kurslederkurs)

Turlederbevisene skrives ut etter deltakelse eller godkjenning av turlederkurs og angir type kurs/turleder. Det er ansvarlig kursleder som skriver under på disse kursbevisene. Alt skal skje i tett kontakt med den medlemsforeningen som arrangerer kursene. Noen av bevisene har begrenset gyldighet i forhold til tid. Dette kommer klart frem på bevisene.

3.7.1. Varighet av godkjenning

Ambassadørkurs og grunnleggende turlederkurs gir bevis uten tidsbegrensning. Sommer- og vinterturledere får bare godkjenning for fem år av gangen. Det er den medlemsforening der turlederen er aktiv som er ansvarlig for å hjelpe turlederen til fornyet godkjenning.

3.7.2. Fornyet godkjenning

Fornyet godkjenning får man om man er en aktiv turleder og minimum leder en tur i året eller fem turer siden forrige godkjenning. Turene må stå i forhold til godkjenningen.

3.7.3. Annen godkjenning

NF-godkjente bre- og klatreinstruktører

NF godkjente klatre- og breinstruktører som tar modul 1 – DNT Ambassadørkurs kan benyttes som sommerturledere. DNTs egne bre- og klatreinstruktørkurs har alltid ambassadørkurset inkludert i utdanningskursene.

Friluftslivsutdanning fra høgskole og universitet

Personer med minimum 30 studiepoeng innen friluftsliv fra høgskole eller universitet, som kan dokumentere turer i DNTs hytte og stinett, og i tillegg kan fremlegge bevis fra deltakelse på DNT-Ambassadørkurs, kan godkjennes som sommerturledere i DNT. Det kreves minimum 60 studiepoeng for godkjenning som vinterturleder. DNTs utdanningsutvalg godkjenner hvilke studier/ skoler som kan komme innunder denne ordningen.

Godkjenning på bakgrunn av erfaring i egen medlemsforening

Mange erfarne personer blir i dag benyttet som turledere i DNTs medlemsforeninger uten en formell godkjenning. Vi ønsker å legge til rette for at alle turledere som benyttes er godkjente DNT-turledere. Derfor åpnes det for å søke godkjenning på bakgrunn av erfaring (overgangsordning). Det er DNTs utdanningsutvalg som behandler disse søknadene.

Søkere som ønsker godkjenning som sommerturleder, må dokumentere at de har ledet turer for sin medlemsforening over tid (minimum 20 turer som turleder, med minimums en helg varighet), og et anbefalingsbrev fra medlemsforeningen må vedlegges. Skal det søkes om godkjenning som vinterturleder må man i tillegg dokumentere deltakelse på et NF-godkjent metodekurs skred.

Søknaden sendes til DNTs utdanningsutvalg v/ Anne-Mari Planke, DNT.

3.8. Turlederegister

Arrangør av turlederkursene er ansvarlig for å føre en database over godkjente turledere. DNT har et felles turlederregister i medlemssystemet i organisasjonen. Alle oppfordres til å benytte dette felles registeret til å registrere turlederne. Se eget beskrivelse av dette på www.turistforeningen.no/foreningsnett under turlederutdanning.

3.9. Klagebehandling

Klager på kursarrangør skal behandles av DNTs utdanningsutvalg etter følgende retningslinjer: -

- Klager skal fortrinnsvis leveres skriftlig.
- Den det klages på skal orienteres og gis anledning til å uttale seg om saken.
- Ingen skal være med på å behandle klager som gjelder dem selv eller saker de indirekte er involvert i.
- Resultatet av klagen meddeles klageren og den det ble klaget på.
- Alle klager skal behandles fortrolig.
- En bør bestrebe seg på å behandle alle klager så raskt som mulig.

3.10. Førstehjelp

Enkel førstehjelpsopplæring skal være en del av alle turlederkursene (modul 2,3,4). I tillegg anbefaler vi at alle turledere på DNTs turer og arrangement minimum bør ha et 12 timers førstehjelpskurs. Lokale hjelpekorps, Luftambulansen eller andre kompetente kursarrangører kan levere "formelt godkjente kurs". Vi arbeider nå med å få på plass et standard kurs "førstehjelp utenfor allfarvei" på 12 timer sammen med Røde Kors.

3.11. Pensumlitteratur

Pensumlitteratur bør sendes ut i god tid før kursstart. I tillegg til turlederhåndboken er det aktuelt å ta med litteratur angående spesielle tema som førstehjelp, DNTs veivalgsdokument, program for egen medlemsforening med mer. Spesifikt kurspensum er nevnt under hver enkelt modulplan i kapittel syv.

Kap 4. Kursledere på DNTs turlederutdanning

DNTs kursledere er godkjente gjennom DNTs egne kurslederkurs. Kursledere rekrutteres blant aktive turledere i DNTs medlemsforeninger, og skal ha god kompetanse, bred erfaring og særskilt interesse og forutsetning for å lede turlederkurs.

4.1. Kurslederkurset

DNT Kursleder er det øverste sertifiseringsnivået i DNTs turlederutdanning. En kursleder er godkjent kursleder gjennom DNTs kurslederkurs. Dette kurset gjennomføres på 15 timer, med 7 timers forarbeid.

I forarbeidet inngår:

- å lese turlederhåndboken
- å lese håndbok for kursledere og kursarrangører
- å forberede en presentasjon som skal gjennomføres på kurslederkurset

Opptakskrav for kurslederkurset er:

- godkjent turleder, minimum sommerturleder
- har ledet ulike turer i DNTs medlemsforeninger
- anbefalt av en av DNTs medlemsforeninger

DNTs utdanningsutvalg arrangerer årlig et felles kurslederkurs for hele organisasjonen. Gjennom denne helgen gjennomgås de viktigste temaene for at DNTs turlederutdanning skal være best mulig. I etterkant av kurset får man godkjenning som kursleder. Dette utstedes av DNTs utdanningsutvalg, og er gyldig så lenge kursleder deltar på årlige kurslederseminar (minst to av tre).

Tema for kurslederkurset er kurslederrollen, ledelse og didaktikk, DNTs utdanning, oppfrisking av DNTs ambassadørkurs og evaluering.

En DNT kursleder kan holde DNTs turlederkurs - både ambassadørkurs, grunnleggende turlederkurs og sommerturlederkurs. Kursledere som selv er godkjente som vinterturledere, kan holde vinterturlederkurs.

4.2. Kurslederregister

Felles kurslederregister som viser alle godkjente kursledere i DNTs turlederutdanning og hvilket nivå de kan holde kurs på, finnes på www.turistforeningen.no/turleder. Det er DNTs utdanningsutvalg v/ sekretæren som holder kurslederregisteret oppdatert.

4.3. Kursleders rettigheter

DNT er en dugnadsbasert organisasjon, og turledere i DNT mottar vanligvis ikke lønn for å fungere som turleder. Når det gjelder kursledere på turlederkurs krever dette høy kompetanse og mye selvstendig innsats for å holde seg faglig oppdatert. Derfor anbefaler DNTs utdanningsutvalg at det utbetales honorar til godkjente DNT-kursledere. I tillegg dekkes reise, kost og losji. Videre blir det anbefalt at kurslederne er dekket opp gjennom reiseforsikring og ansvarsforsikring for eventuelle skader på tredje prat.

4.5. Ansvar og oppgaver for kursleder på DNTs turlederkurs

Kursleder på kurs i regi av DNT ansvar for gjennomføring av følgende oppgaver:

- Kursleder sammen med kursarrangør er ansvarlig for å planlegge kurset og skrive et informasjonsskriv til deltakerne før kurset.
- Kursleder er sammen med kursarrangør ansvarlig for opptaket til turlederkurset, og at dette samsvarer med opptakskravene til kurset.
- Kurslederne skal ha kontakt før kurset. Dette er viktig for å få klargjort eventuelle ulike oppfatninger, få samordnet opplegget, fordele undervisningsøkter, avtale ekstra utstyr, med mer.
- Kursleder har ansvar for fellesutstyret som benyttes på kursene. Utstyret skal telles og kontrolleres før og etter kurset. Det skal gis beskjed til arrangøren om ødelagt og tapt utstyr.
- Kursleder er ansvarlig for at kurset gjennomføres på en ansvarlig måte.
- Kursleder skal ikke nyte alkohol så lenge kurset varer.
- Kurslederne skal sammen med kursarrangør vurdere risikoen på kurset.
- Kurslederne er ansvarlig for at kurset gjennomføres i tråd med intensjonene i studieplanene for kurset.
- Kurslederne har ansvar for veiledning og opplæring av eventuelle ”assistenter”.
- Kurslederne er ansvarlige for evalueringen av deltakerne under kurset. Deltakerne skal ha både en muntlig og en skriftlig evaluering ved kursslutt. Kopi av skriftelig evaluering sendes kursarrangøren i etterkant av kurset.
- Kurslederne skal sende en kursrapport til arrangøren.

Kap. 5. Evaluering av deltakere på turlederkurs

Skrevet av Jannicke Høyem

En viktig oppgave for kursleder på turlederkurs er evaluering av deltakere. Da er det viktig å ha noen beskrivelser som gjør at en kan kjenne igjen når deltakeren oppfyller de målene som er satt i hvert enkelt kurs.

Dette kapittelet omhandler evaluering av deltakere på turlederkurs. De ulike modulene i utdanningsstigen har ulike målformuleringer og ulike vurderingsformer, men felles for alle kurs er at kursleder skal enten godkjenne eller ikke godkjenne kursdeltakeren på det gjeldende nivå. Dette kapittelet vil gi noen verktøy som kan hjelpe kurslederen i evalueringsarbeidet. Disse verktøyene må sees i lys av hvilket av turlederkursene som gjennomføres. Kapittelet innleder derfor med en gjennomgang av målformuleringer for DNTs turlederutdanning med tilhørende vurderingsformer.

DNTs utdanningsutvalg ønsker å gi noen retningslinjer for for å oppnå en enhetlig evaluering av deltakere på tvers av medlemsforeningene, kursledere og lokalisering. Dette kapittelet vil kunne bidra til å øke kursledernes kompetanse for vurdering av deltakere og etablere en felles kultur for vurdering på turlederkurs.

5.1. Målformuleringer for DNTs turlederutdanning

Modul 1 – DNT ambassadørkurs

Har som mål å gjøre deltakerne godt skikket til å profilere DNT og medlemsforeningen på stand, ulike arrangementer og turer.

Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne ha:

- God kunnskap om DNTs og medlemsforeningens mål og strategier.
- God kunnskap om DNTs og medlemsforeningens basisaktiviteter, ruter og hytter.
- God kjennskap til frilufsloven og allemannsretten.
- Kunnskap om DNTs turlederutdanning.
- Kunnskap om presentasjonsteknikk og profileringsaktiviteter.

Vurderingsform: Ingen evaluering av deltakere. Alle som fullfører kurset får et deltagerbevis.

Modul 2 – Grunnleggende turlederkurs

Har som mål å kvalifisere til grunnleggende turleder for turer i nærmiljøet som i hovedsak går på veier og stier.

Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne ha:

- God praktisk og teoretisk kunnskap om turledelse.
- God generell turkunnskap.
- God kunnskap om turutstyr, turbekledning og mat/drikke på tur.
- Grunnleggende orienteringsferdigheter.

Vurderingsform: Alle som fullfører kurset vil få bevis på godkjenning som grunnleggende turleder. Kursleder bør gi råd til de deltakerne som ønsker det i forhold til mulighet for videre

utdanning som sommerturleder.

Modul 3 – Sommerturlederkurs

Har som mål å kvalifisere til sommerturleder som er godkjent turleder sommerstid i høyfjellet.

Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne sommerstid i fjellet:

- ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse av en turgruppe under vekslende forhold
- ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg
- mestre orientering under krevende forhold
- kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute
- ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur
- ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet
- ha selvvinnsikt og evne refleksjon over egen rolle som turleder

Vurderingsform: Ved slutten av kurset vil det bli gitt en vurdering (bestått/ikke bestått) basert på kursledernes totalvurdering av deltakernes egnethet i forhold til mål for kurset.

Modul 4 – Vinterturlederkurs

Har som mål å kvalifisere til turleder vinterstid, og gir godkjenning som turleder både sommer og vinter ved alle DNTs arrangementer.

Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne vinterstid i fjellet:

- ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse av en turgruppe under vekslende forhold
- ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg
- mestre orientering under krevende forhold
- kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute
- ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur
- ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet
- ha selvvinnsikt og evne refleksjon over egen rolle som turleder

Vurderingsform: Ved slutten av kurset vil det bli gitt en vurdering (bestått/ikke bestått) basert på kursledernes totalvurdering av deltakernes egnethet i forhold til mål for kurset.

5.2. Hva er evaluering?

Evaluering stammer fra det latinske verbet valere, som betyr å være verd eller sette verdi på noe. I det engelske “evaluation” høres ordet “value” tydelig. Evaluering er spørsmålet om vi gjør tingene riktig og om vi gjør de riktige tingene. Evaluering dreier seg også om å finne fram til og ta vare på de verdier som målene gir uttrykk for. Vurderinger foretas i alle stadier i en prosess - vi vurderer hvorvidt kursdeltakeren evner å kle seg hensiktsmessig i fjellet, om vedkommende bidrar konstruktivt gjennom dagen, om samarbeidet fungerer godt i gruppa og så videre. Gjennom vurderinger er målet å få ny kunnskap som bidrar til videreutvikling og forbedring. I dette kapittelet blir begrepene evaluering og vurdering brukt om hverandre og med samme innhold og betydning.

Hvilke punkter skal en så evaluere ut i fra? De følgende generelle stikkordene kan gi en ramme for det videre evalueringsarbeidet:

Aktivitet: Her dreier det seg om å spørre hva som faktisk blir gjort. At en bestemmer seg for å gjøre noe betyr ikke nødvendigvis at det blir gjennomført. En turlleder kan for eksempel velge å la være å gripe inn i en konflikt mellom to turledere. Evaluering av hvorfor noe ikke skjedde, vil legge vekt på beslutningsprosesser og på trekk ved de sosiale strukturene som skulle sette tiltaket ut i livet. Slike evalueringer kan være både nyttige og verdifulle.

Innsats: Her dreier det seg om å fastslå hva som investeres i kurset målt i menneskelige ressurser. Deler av en turlleders kompetanse kan være knyttet til personlighet, og da er det viktig å spørre hva det er som gjør at personlighetsfaktoren får så stor betydning. Dette er særlig viktig dersom vi ønsker en evaluering som er generaliserbar, d.v.s. at den skal være lik fra deltaker til deltaker uavhengig av turllederkurs og av hvem som er kursledere.

Prosess: For å kunne evaluere prosessen må en kunne beskrive hva som ble gjort, for hvem, med hvem, hvordan, når og hvor. Det dreier seg om å dokumentere hva kurset gjør med deltakerne.

Produkt: Produktet betyr hvor deltakeren står ved slutten av turllederkurset. Det er viktig som kursleder å se forskjell på prosess og produkt. Det er her deltakerens evne til å være turlleder ved turllederkursets slutt som er interessant.

Måloppnåelse: For å kunne vurdere om målene er nådd er det en forutsetning at målene er formulert tydelig og konkret for kurslederne og videre til deltakerne. I tillegg til å kjenne målene, må en ha kjennskap til hvordan en kan måle om målene er nådd. Dette kommer vi tilbake til senere i kapittelet.

Virkning: Selv om turllederkurset har som mål å utdanne turlledere, kan kurset også ha medført annen læring. For eksempel lærer mange deltakere noe om botanikk på turllederkurset, selv om det ikke var planen i utgangspunktet.

Effektivitet: Her ser man etter hva man har oppnådd i forhold til hva man har lagt inn i kurset. Dersom en kursdeltaker ikke har lagt noe innsats i deltakelsen, er kanskje dette årsaken til at vedkommende ikke kan godkjennes på slutten av kurset, selv om deltakeren egentlig innehar nødvendig kompetanse.

5.3. Hvorfor evaluerer vi deltakere på turllederkurset?

Det å foreta evalueringer av fremtidige turlledere er svært viktig, men det kan være vanskelig. De fleste er spørrende til om det er mulig å finne fram til størrelser eller kriterier som er gyldige, altså som "måler" det man er interessert å få "målt". Hvordan kan vi måle at en deltaker kommer til å bli en god turlleder? Turlledelse – det vil si arbeid med mennesker ute - er mangfoldig og uforutsigbart, noe som gjør det ekstra vanskelig å beskrive de sidene ved arbeidet som er avgjørende for å gjøre en god jobb som turlleder.

Måloppnåelse

Målet for en deltaker på turllederkurs er i utgangspunktet å bli godkjent som turlleder. Dette målet er dermed knyttet til hva deltakeren kan og hva han eller hun ikke kan. Når deltakeren ikke kan, tenker en på hvor langt deltakeren er fra å nå målet om å bli godkjent som turlleder for DNT. Da graderer en deltakerne i relasjon til et gitt kjennetegn på kompetansemålet. Det kan imidlertid være en annen måte å tenke på måloppnåelse, der en ser for seg at mange deltakere kan oppnå det samme kompetansemålet, men med ulik grad av mestring.

Graderingen blir helt ulik i disse to tilfellene. I det første tilfellet blir resultatet at noen mestrer

kompetansemålet, mens andre gjør det ikke – noen får godkjent og noen får ikke godkjent. I det andre tilfellet kan deltakere nå samme kompetansemål, men med ulikt mestringsnivå – de er godkjente som turledere men har ulike kvaliteter og ulike ting de må jobbe videre med.

Evaluerings på turlederkurs skal ende ut i en felles forståelse mellom kursledere og deltaker om hvorvidt deltakeren bør bli godkjent til å virke som turleder for DNT eller ikke. Det er her med andre ord ikke snakk om en gradering av kompetansen, men et valg mellom å godkjenne eller ikke. Samtidig skal deltakeren gis mulighet til å utvikle seg mot dette målet, og utvikle innsikt i forhold til egen kompetanse som turleder. Hver enkelt deltaker bør derfor i tillegg få en forståelse av hvordan han eller hun kan utvikle seg videre som turleder når godkjenningen er gitt. Læring og utvikling stanser ikke selv om en er godkjent.

Kurs eller eksamen?

Når en nevner evaluering og vurdering får de fleste en assosiasjon i retning av kontroll, eksamen, måling eller sammenligning. Det blir da viktig å se på kontrollens hensikt. Kontrollerer vi for å avdekke feil, rangere personer, sikre kvalitet eller skaffe opplysninger som kan brukes til forbedring? På turlederkurs opplever en som kursleder ofte en balansegang mellom det å legge til rette for deltakernes læring og det å skulle evaluere dem i forhold til et tydelig spesifisert mål. Skal turlederkurset bære preg av å være kurs eller eksamen? Kurslederne bør i stor grad ha begge mål for øyet, samtidig som de arbeider for et trygt læringsmiljø for å bygge opp under prosessen. Hensikten med å evaluere på et turlederkurs er å sikre kvaliteten på enhver turleder som skal lede turer i regi av DNT. Vurderingen skal gi deltakeren og kurslederen informasjon om hvor langt deltakeren har kommet i sin utvikling mot kompetanse som turleder. Deltakernes evne til egenvurdering blir da også viktig.

Lik vurdering av samme prestasjon er et viktig mål. Det er blant annet derfor viktig at det alltid er mer enn en kursleder involvert i vurderingen av hver enkelt deltaker, slik at ikke personlige relasjoner overskygger faglige vurderinger.

Vi ønsker ikke å rangere deltakere i forhold til hverandre. Vi vil gjerne bidra til læring og utvikling hos de som er med på kurset, og se evalueringen som en del av en helhetlig læringsprosess. For å kunne foreta justeringer, er det viktig at en del av vurderingen foregår underveis i kurset. Lærelyst og pågangsmot er viktige betingelser for læring, og vurderingen må derfor bidra til oppmuntring samtidig som den gir informasjon om status og behov for justeringer. Vurderingen skal veilede, motivere og inspirere deltakeren og synliggjøre framgang og mestring.

Vurdering på turlederkurs handler også om sertifisering. Det innebærer at vurderingen skal ende i en dokumentasjon av kunnskap og kompetanse innenfor et fagområde. Kurslederne skal vurdere deltakeren opp mot godkjenning som turleder.

Det er en stor utfordring å kombinere vurdering av et gitt mål med vurdering som en del av en læringsprosess. Vi må som kursledere finne balansen mellom vurderingens tekniske og psykososiale side. Det blir derfor viktig at kurslederen kjenner til sammenhenger mellom evaluering og læring, og har en formening om hvordan evaluering kan foregå for å virke etter hensikten.

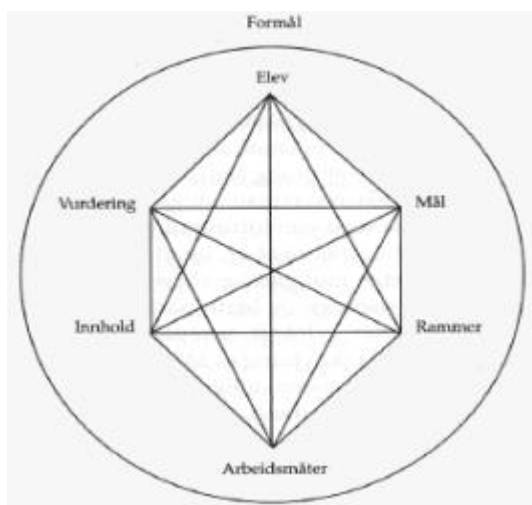
5.4. Sammenheng mellom læring og evaluering

Læring er et vidt begrep. Vi lærer overalt, på ulike måter og til ulike tider. Vi kan øve på noe konkret og lære det, eller læringen kan være prosesser som går over lengre tid. Flere pedagoger beskriver læring som en dimensjon ved vår væren i verden, og hevder at tenking, handling og

læring er sammenvevde sider ved vår erfaring. Dette kalles et helhetlig læringsbegrep.

Didaktikk betyr, enkelt sagt, planlegging av undervisning. Det å være kursleder innebærer nettopp at du må planlegge undervisning på kurset slik at du i størst mulig grad legger til rette for deltakernes læring. En del av det å legge til rette for læring, er også å veilede og vurdere deltakerne, og gi tilbakemeldinger på en konstruktiv måte.

Når en planlegger turlederkurs, er det med andre ord mange faktorer som henger sammen. For å forstå disse sammenhengene, kan det være til god hjelp å kjenne til den didaktiske relasjonsmodellen. Dette er en modell som beskriver hvordan ulike faktorer i planlegging av et kurs henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre. Modellen er utviklet av Bjørndal og Lieberg (1978, "Nye veier i didaktikken?", Aschehoug) for arbeid i skolen, og de snakker derfor om elever der vi som kursledere på turlederkurs snakker om deltakere:

Når en arbeider med undervisning og læring, enten det er som kursleder på DNTs utdanningskurs eller i andre sammenhenger, vet en at mål og innhold for kurset, arbeidsformer og vurdering virker inn på hverandre. Alle beslutninger påvirker hverandre. *Målene* for de ulike modulene i turlederutdanningen er å kvalifisere deltakerne til å fungere som turledere på det nivået og i den årstiden som kurset er lagt til. Hvem som er deltakere på turlederkurset og hvilken bakgrunn disse har, vil avhenge litt av hvilket kurs i utdanningsrekken vi holder, men det kan også være stor variasjon i deltakernes bakgrunn, kompetanse, forutsetninger og motivasjon på ett og samme kurs. *Innholdet* i kurset har vi retningslinjer for i beskrivelsen av modulene, men hvordan vi velger å *arbeide med* disse temaene vil variere. Flere har erfaring både med instruksjon, forelesninger, rollespill og kontekstuell læring. *Rammene* for kurset kan være faktorer som antall deltakere, sted, årstid og vær. Vi ser at alle disse punktene vil påvirke hverandre gjensidig. *Vurderingsformene* i kurset må derfor tilpasses i forhold til dette.

Den didaktiske relasjonsmodellen er kurslederens systematiske gjennomtenkning av en undervisningssituasjon, for eksempel et turlederkurs. Linjene i modellen viser hvordan en faktor henger sammen med og påvirker alle de andre faktorene. For eksempel vil en deltaker som begynner på et turlederkurs ha noen forutsetninger for å være der. Hva denne deltakeren tar med seg inn til kurset, vil påvirke hvordan innholdet i kurset blir seende ut. Samtidig

påvirker også innholdet på kurset deltakerens forutsetninger.

I denne sammenhengen er vi opptatt av hvordan evaluering av deltakere vil bli påvirket av andre ting. Et eksempel kan være: dersom kurset er telbasert (det å bo i telt er en av rammene for kurset) vil den som har erfaring med telting ha en fordel (deltakeren har gode forutsetninger), mens dette ikke vil komme til syne dersom alle overnattingene foregår på hytte. I hvilken grad skal dette påvirke vurderingen? Det vil være avhengig av hva en har satt som mål for kurset. Det å slå opp telt er kanskje en konkret ferdighet som ikke inngår i vurderingskriteriene, mens det å vise ønske om å lære og evne til å tenke positivt selv om en har sovet litt dårlig kan oppfattes som sentralt.

Denne modellen er ikke komplett, men gir et forenklet bilde av de forhold som inngår i de fleste undervisningssituasjoner og som kursleder må tenke gjennom og fatte beslutninger om. Enhver ny undervisningssituasjon krever at en tenker gjennom samspillet og helheten.

Ved å se de ulike punktene i modellen i sammenheng, vil en som kursleder kunne gjøre vurderingen til en integrert del av læringsprosessen, noe som igjen øker kurslederens mulighet til å følge opp læringsutvikling og læringsutbytte. Dermed vil kurset fremme mestring og fremgang. Ved å knytte sammen arbeids- og vurderingsformer vil det også bli en jevnere arbeidsmengde gjennom kurset. I praktiske læringssituasjoner vil gjerne veiledning og vurdering gå over i hverandre. En veileder har hele tiden et vurderende blikk på kvaliteten i det som deltakeren gjør, og veilederen gir tilbakemeldinger i forhold til å kunne fylle de kravene som stilles når deltakeren skal ut og arbeide som turlleder senere.

5.5. Tilbakemeldinger

Tilbakemeldinger på turlederkurs skal gis ut fra klare faglige standarder. Tidlig i turlederkurset bør kurslederne klargjøre for deltakerne hva som er kriterier for måloppnåelse, hvordan disse kjennetegnes og hvordan vurdering vil foregå. Deltakerne skal videre få tydelige tilbakemeldinger på hvor de står i forhold til kompetansemålene. Tilbakemeldinger som fokuserer på det deltakerne mestrer og som angir hva og hvordan det er nødvendig å arbeide videre for å oppnå høyere grad av måloppnåelse, omtales gjerne som vurdering for læring.

Alle tilbakemeldinger på turlederkurs skal være rettet mot å motivere og støtte emosjonelt. Tilbakemeldingene skal gi en konkretisering av hva deltakeren er flink til og hva han eller hun må jobbe mer med. Faglige kommentarer bør også bidra til at deltakeren stiller seg selv spørsmål om hvordan dette henger sammen med det som vedkommende kan fra før og hvordan det kan brukes videre.

Vurdering og tilbakemelding skal legge grunnlag for forbedring og utvikling. Forbedring forutsetter imidlertid at vurderingskriteriene er tydelige for både deltaker og kursleder. Det er også avgjørende at deltakerne får konkret hjelp til å forstå hvordan de skal kunne forbedre seg. Kjennskap til kriterier for måloppnåelse er med andre ord ikke tilstrekkelig i seg selv. Deltakerne bør både få kjennskap til hvor langt de er kommet i forhold til de ulike læringsmålene, hva som gjenstår og hvordan de bør arbeide for å oppnå høyere grad av måloppnåelse. På denne måten griper den formative vurderingen inn i selve læringsprosessen.

En kan trekke en parallell til arbeid med orientering ute i fjellet. Det er tre nødvendige elementer som må til for at dette skal fungere – en må ha et mål som skal nås, en må kjenne det nåværende ståsted og en må forstå hvordan en kan lukke gapet mellom nåværende posisjon og ønsket mål. Alle disse tre momentene må være forstått før en kan sette i gang handling, enten det er med tanke på å forbedre læring eller for å ta ut en kompasskurs.

I forbindelse med evalueringsarbeid dukker det ofte opp spørsmål om hvem skal evaluere, når skal evalueringen skje, hva skal evalueres og hvordan skal vi gjøre det? Da kan det være nyttig å skille mellom summativ og formativ evaluering. Mens summativ evaluering blir foretatt etter avslutning av et kurs og er en sluttevaluering og oppsummering, karakteriseres formativ evaluering ved at evalueringen foregår løpende gjennom kurset. Formativ evaluering vil si at evalueringen er med å forme kurset og deltakerne fra start til slutt ved at det er en dialog gjennom hele kurset. Tanken bak er at evalueringen skal bidra til forbedringer underveis. Dermed blir fokus på prosesser underveis, i tillegg til det endelige målet, blant annet for å ha grunnlag for å si hvorfor det endelige utfallet blir som det blir.

Noen mener at det kan være kunstig å sette skille mellom summativ og formativ evaluering ettersom all evaluering kan virke formativ. Evalueringsarbeidet vil påvirke kurset underveis. Evaluering bidrar til å heve deltakernes kompetanse, fremskynde positiv utvikling, forbedre læringsutbytte og kursinnhold og øke sjansene for at flest mulig deltakere kan bestå turlederkurset. Summativ evaluering kan også fungere formativt dersom tilbakemeldingene i ettertid brukes til å justere kursen og motiverer for ny læring.

Når en som kursleder skal gi tilbakemeldinger til deltakerne, bør dette gis både underveis i kurset og avslutningsvis. Underveisvurdering skal gis løpende som en rettledning til kursdeltakerne om hvor de står i forhold til kriteriene for måloppnåelse. Sluttvurderingen skal gi informasjon om nivået til deltakeren ved avslutningen av kurset. Ved sluttevaluering bør flere enn en kursleder være til stede.

Alle tilbakemeldinger som gis fra kursledere til deltakere skal være faglig relevante. Med dette menes at alle tilbakemeldinger som gis skal knytte seg mot kjennetegnene som beskriver kriteriene for måloppnåelse. Tilbakemeldinger skal ikke være personlig krenkende eller ha innslag av rasistiske, politiske eller seksuelle undertoner. En skal skille mellom det personlige, det som er personlig relevant for å utvikle seg videre, og det private, det som bør holdes i den private sfære og ikke omtales i en faglig tilbakemelding. Ved å knytte tilbakemeldinger til kriterier som er kjent på forhånd, vil de kunne oppleves som meningsfulle for deltakeren.

”Ta meg på ordet” er et kjent uttrykk. Imidlertid er det viktig å huske at i kommunikasjon mellom mennesker er det ikke bare de ordene som blir sagt som formidler budskapet. Måten ordene sies på (betoningen) og kroppsspråket påvirker hvilket budskap mottakeren oppfatter. Dersom ikke ord, betoning og kroppsspråk samsvarer, vil budskapet bli tvetydig og kunne misforstås. Når du som kursleder innleder en samtale for å gi tilbakemeldinger til en deltaker, bør du tenke gjennom hvorfor du vil ha denne samtalen. Hva kan du oppnå, hva ønsker du å oppnå og hva kan være risikoen ved å føre denne samtalen? Slike spørsmål vil kunne bidra til å gjøre dine tilbakemeldinger mer konstruktive for deltakeren.

Det kan være nyttig å klargjøre i starten av kurset hvordan, hvor og når tilbakemeldinger skal gis. Her bør det fokuseres på ansvar både for egen læring og for andres læringsutbytte av kurset. Dette innebærer også respekt for andres læringsprosesser og ulike læringsstiler. Velg tid og sted der deltakeren er klar for tilbakemeldinger. Vær raus med rosen.

En kan se for seg at det finnes to typer tilbakemeldinger, henholdsvis beskrivende og vurderende tilbakemeldinger. En beskrivende tilbakemelding gjengir det vi har sett eller hørt uten å tolke eller vurdere. Meninger og synspunkter holdes utenfor. Et eksempel kan være å si: ”Da du tok ut kompasskurs, holdt du marsjpila i den retningen du kom fra”. Her må deltakeren selv tolke hva du ønsker å komme frem til gjennom å gi denne beskrivelsen.

En vurderende tilbakemelding sier i tillegg hva som er godt eller dårlig, og eventuelt også hvor godt eller hvor galt dette er. En vurderende tilbakemelding forutsetter derfor kriterier og kjennetegn for disse. Et eksempel kan være: ”Da du tok ut kompasskurs, holdt du kompasshuset i feil retning. Dette ville resultert i at vi hadde gått 180 grader feil”. For at en vurderende tilbakemelding skal gi mening, må den bygge på faktiske og observerbare hendelser og en må kunne gjengi disse hendelsene. For at tilbakemeldingen skal være til hjelp for mottakeren, må den som mottar tilbakemeldingen først ha hørt, forstått og akseptert det som tilbakemeldingen bygger på. Et eksempel kan være:

”I går kveld lot du snøspaden ligge utenfor teltet. Den snødde nesten ned i natt”. (Beskrivende)

”La du merke til det? Husker du det?” (Sjekker oppmerksomheten og oppfatningen til den som får tilbakemeldingen)

”Da synes jeg at du handlet ubetenksomt” (Vurdering)

En vurdering som er løsrevet fra en beskrivelse, kan være vanskelig å lære noe av. Dette gjelder hvis en kun sier ”Da synes jeg du handlet ubetenksomt”. Kriteriene som vurderingene bygger på bør derfor være tydelige, og kursledere og deltaker bør være enige om disse kriteriene. Dette blir spesielt viktig på sommerturleder kurset (modul 3) og vinterturlederkursene (modul 4), men vil også være nyttig på modul 1 og 2 for å kunne gi konstruktive tilbakemeldinger og råd for en eventuell videre kursing i turledersystemet.

Vurderinger skal ha et positivt utgangspunkt. De skal ha til hensikt å bevisstgjøre kandidatene om sine sterke sider og hvilke sider han eller hun bør utvikle videre.

Deltakerne bør samtidig være aktive i arbeidet med vurdering, både for å få en forståelse for vurderingene og for å øve seg på å vurdere eget arbeid. Vi velger derfor her å inkludere et avsnitt om selvevaluering.

5.6. Selvevaluering

Deltakere har rett til å bli hørt på kurs. Ved å slippe deltakernes egne vurderinger til, vil en kunne unngå opplevelse av usikkerhet og avmakt blant deltakerne. Videre er det et sentralt poeng at deltakernes interne perspektiver kan møte eksterne betraktninger på en kritisk og konstruktiv måte. Ofte har deltakerne selv gode og konstruktive forslag til hvordan man kan forbedre seg som turlleder.

Dersom selvvurdering skal fungere, må deltakeren kjenne seg trygg på at det som fremkommer ved selvevaluering ikke misbrukes eller brukes til andre formål enn det som først var planlagt. Det å åpne for vurdering av seg selv forutsetter derfor tillit mellom deltaker og kursleder. Denne bygges gjennom å søke å skape et trygt læringsmiljø i kursgruppa fra første stund. For å optimalisere læringsprosessen er det avgjørende at det gis tid og rom for refleksjon over egne erfaringer og erfaringsutveksling med andre. Dette er for å ta vare på erfaringer, tanker og refleksjoner som gjøres gjennom kurset.

Deltakerne bør få mulighet til å vurdere seg selv tidlig i kurset, når de er lite påvirket av kursets gang. Senere oppfordres de til å vurdere seg selv løpende gjennom kurset, gjerne i dialog med kursledere og andre deltakere. Senere i boka får du presentert et skjema som kan være til hjelp for deltakernes egenvurdering. Det kan forøvrig være interessant også for kursledere å vurdere seg selv fra tid til annen opp mot de samme kriteriene.

5.7. Gjennomføring av vurdering på turlederkurs

Grunnlaget for vurdering av deltakere på turlederkurs er både ved opptak og gjennomgang av søknadsskjemaet, eventuelt ved egenvurdering, underveis på kurset og ved slutten av kurset i en samtale mellom deltaker og kursledere.

5.7.1. Søknad og forberedelse av kurs

Første ledd i vurderingen er at deltakerne fyller ut søknadsskjemaet til kurset. På søknadsskjemaet er det ingen eksplisitt egenvurdering, men gjennom å skulle fylle ut motivasjon for å søke kurset, beskrive kunnskaper og tema en har spesiell interesse for, relevant bakgrunn og fjellerfaring, vil søkeren begynne å tenke på hva som gjør han eller hun egnet til å være turleder for DNT og eventuelt innen hvilke områder det er viktig å utvikle seg for å kunne fungere godt i turlederrollen. Utfyllingen vil slik sett bidra til å gi selvinnsikt i forhold til egen kompetanse som turleder.

Alle kurslederne bør ha lest gjennom samtlige deltakeres søknader før kursstart. Kurslederne får da mulighet til å sammenligne det en faktisk observerer i terrenget med kandidatens selvbylde. Deler av dette kan kurslederne også be deltakerne trekke frem i en presentasjonsrunde tidlig i kurset.

5.7.2. På kurset

Flere kursledere har også god erfaring med å gjennomføre egenvurdering i starten av et turlederkurs. Dette kan organiseres slik at deltakerne får litt tid til å notere sine sterke sider i forhold til turlederjobben, samt områder de ønsker å utvikle seg på. Det kan være hensiktsmessig å gi noen stikkord for hva egenvurderingen bør fokusere på. Ved å gi en slik liste, vil deltakerne både få en forberedelse på hva kurset inneholder og hva som kreves for å være turleder. En kan også velge å dele ut et skjema for egenvurdering. Dette vil vi komme tilbake til i det siste avsnittet av dette kapittelet. Kurslederne kan enten velge å samle inn notatene fra egenvurdering i starten av kurset, eller deltakerne kan ta vare på dem selv og benytte dem som grunnlag i egenvurdering løpende gjennom kurset eller ved sluttevalueringen.

På kurset vurderes graden av måloppnåelse av de mål som er beskrevet under hvert turlederkurs. Videre vurderes deltakerens evne til egenvurdering og refleksjon over den veiledningen som blir gitt av kurslederne. Kursledernes rolle under kurset er å observere deltakeren, gi veiledning og føre en løpende dialog om kursets faglige emner. Deltakerne får full frihet til å velge egne løsninger og ta beslutninger så sant dette ikke går ut over sikkerheten. Kurslederne observerer så presist og godt som mulig det som skjer underveis, og bruker observasjonene i tilbakemeldinger, vurdering og veiledningssamtaler med deltakerne. Gode veiledningssamtaler er avhengige av nøyaktige observasjoner. Ofte kan det derfor være lurt å gjøre observasjonene skriftlig. Dette har sammenheng med avsnittet om tilbakemeldinger.

Vi anbefaler at hele gruppa samles hver kveld til en felles oppsummering og veiledning av dagens øvelser slik at alle får tatt del i erfaringene. Oppsummeringer kan varieres og gjennomføres både som en runde der alle sier noe, som presentasjoner etter gruppearbeid, som summegrupper, som små forelesninger fra enkelte deltakere eller kursledere, som rollespill eller gjennomføres i mindre gruppe som er satt sammen av deltakere som ikke har jobbet sammen tidligere på dagen og derfor kan gi hverandre nye inntrykk.

For å sikre en mest mulig rettferdig vurdering, er det en fordel at alle kurslederne har fulgt alle deltakerne. Kurslederne bør mot slutten av hver dag sammen gjennomføre en kort evaluering og gjøre hverandre oppmerksomme på spesielle ting en bør vektlegge neste dag.

Ved kursavslutning skal deltakerne foreta en egenvurdering. Det er derfor en god forberedelse å ha gjort denne type vurdering også tidligere i kurset. Turlederkurset skal bevisstgjøre deltakerne på egne kunnskaper, ferdigheter og egenskaper og deltakerens vurdering av seg selv kan ha endret seg gjennom kurset. Den nye egenvurderingen danner sammen med kursledernes vurdering grunnlaget for den endelige vurderingen.

5.7.3. Avsluttende samtale

Hver enkelt deltaker skal ha en avsluttende samtale med kurslederne der minst to kursledere er til stede. Denne samtalen er en viktig del av vurderingen på turlederkurset, og kurslederne må sørge for å sette av nok tid til samtaler med alle deltakerne den siste dagen. Samtalen bør forberedes godt, uansett om deltakeren vil bli godkjent eller ikke. Kurslederne skal på forhånd ha gjennomgått de individuelle vurderingene og sammenholdt disse med egne observasjoner og forståelser. Tenk også gjennom hvordan tilbakemeldinger skal gis og begrunnes, slik som du har lest om i tidligere avsnitt.

Samtalen bør foregå et uforstyrret sted og med alle kurslederne til stede i tillegg til deltakeren som skal evalueres. Samtalen bør gi deltakeren anledning til å reflektere over egne forutsetninger og evner. Dette kan gjerne ta utgangspunkt i et egenvurderingsskjema. Ofte har en deltaker selv sett egne begrensninger i løpet av kurset, og formidler dette i starten av samtalen. Dersom kurslederne har gitt gode tilbakemeldinger og veiledning underveis på kurset, vil deltakeren være godt forberedt på tilbakemeldingene han eller hun får under denne samtalen. Dette er spesielt viktig der hvor deltakeren ikke godkjennes som turleder.

Avgjørelsen om hvorvidt deltakeren godkjennes som turleder eller ikke skal uansett begrunnes. Sørg for å ha konkrete eksempler som kan forklare beslutningen. Velg ord som er positivt ladet og bruk et inkluderende tonefall og kroppsspråk. Det er stor forskjell på få en kort beskjed om at ”du er for dårlig til å...” og en åpen oppfordring med: ”Jeg vil anbefale deg trene mer på å...”.

Vurderingen ikke godkjent gis deltakere som ikke har tilstrekkelige ferdigheter og kunnskaper til å fungere som turledere, sett i forhold til mål som er beskrevet for de respektive kursene. Vurderingen ikke godkjent gis også til deltakere som viser liten selvinnsikt og refleksjon i forhold til det å fungere som turleder.

Flere kursledere synes det kan være vanskelig å gjennomføre samtale med de av deltakerne som ikke godkjennes som turledere. Det er viktig å forsøke å unngå å komme i en situasjon der dette blir ubehagelig. Dette kan delvis forebygges gjennom å gi løpende tilbakemeldinger underveis i kurset. Det er ønskelig at deltakere som ikke godkjennes, innser dette før den avsluttende samtalen. Oppfølging av disse deltakerne bør derfor i stor grad komme i forkant av samtalen og underveis på kurset, og ikke etterpå når alle skal reise hjem. Avslutningssamtalen blir slik et ledd i det å få en enighet mellom deltaker og kursledere om at deltakeren ikke kan godkjennes.

En tilbakemelding om at deltakeren ikke er godkjent som turleder, vil oppleves mer konstruktiv dersom deltakeren samtidig får konkrete tilbakemeldinger på hva han eller hun bør jobbe mer med, og hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger de må tilegne seg for eventuelt å kunne ta kurset på nytt. På denne måten peker samtalen mot fremtiden, selvutvikling og håp i stedet for på hva du har vært for dårlig til frem til nå. Også deltakere som godkjennes som turledere bør få tilbakemeldinger på hva de bør jobbe videre med for å utvikle seg videre.

Noen ganger kan det være hensiktsmessig at deltakeren tas inn til en samtale, og så går ut igjen mens kurslederne samtaler og blir enige om en konklusjon om hvorvidt deltakeren skal

godkjennes eller ikke. Men som regel vil den løpende evalueringen og samtaler i løpet av kurset med deltakeren og kurslederne imellom ha gitt godt nok grunnlag til vurdering før den avsluttende samtalen gjennomføres.

Gode råd for avslutningssamtalen – en oppsummering:

- Legg til rette for en hyggelig samtale gjennom valg av sted og tidspunkt.
- Legg vekt på at dette skal være en åpen samtale i gjensidig trygghet og tillit.
- Opptre rolig og vær presis i dine formuleringer. Tør å se deltakeren i øynene.
- Deltakerens kunnskaper, ferdigheter og holdninger skal være fokus for samtalen knyttet til det å være turleder for DNT. Ikke avvis deltakeren som person selv om han eller hun ikke godkjennes som turleder.
- Søk vekk fra tema som evaluering av kurset, andre deltakere, tilbakemeldinger til kursledere, bortforklaringer av uønsket atferd osv. Dersom deltakeren trekker frem dette bør kurslederne snu samtalen og unngå å forsvare seg eller forklare egne valg i løpet av kurset.
- Kurslederne bør fremstå som enige og samtidig utfylle hverandre. Uenigheter mellom kurslederne bør diskuteres gjennom uten deltakeren til stede. Det skal være konsistens i tilbakemeldingene.
- Forklar at tilbakemeldinger er basert på kursledernes vurderinger, ikke allmenne sannheter. Innled gjerne setninger med ”jeg opplever at du...” og ”jeg forstår det slik at...” i stedet for det mer bombastiske ”du er...”.
- Bruk beskrivelser av konkrete hendelser som eksempler for å begrunne vurderinger (se avsnitt om tilbakemeldinger).
- Bruk om mulig positive ord i stedet for negative.
- Fokuser på det faglige, og dersom du trekker frem personlige egenskaper bør du forklare hvorfor disse er faglig relevante.
- Sørg for å legge merke til og fremheve gode egenskaper hos alle deltakere, uansett helhetsvurdering.
- Gi konkrete oppgaver som deltakeren kan jobbe videre med, både til de som godkjennes og til de som ikke gjør det.
- Alle samtaler skal både innledes og avsluttes positivt, selv om store deler av samtalen mellom kan være negativ. Sørg for en god stemning før samtalen innledes og før den avsluttes.

5.7.4. Etter kurset

Deltakerne kan be om en skriftlig begrunnelse på vurderingen. Denne bør gis så snart som mulig etter kurset og senest innen seks uker. En skriftlig begrunnelse skal i tillegg til deltakeren også sendes kursarrangøren.

Erfaringer fra evalueringen kan gjerne skrives inn i kursrapporten, slik at disse kan taes med videre.

5.7.5. Kriterier for evaluering av deltakere på turlederkurs

Kompetansemålene, slik de står beskrevet i kursplanene, skal være utgangspunktet for vurderingen av måloppnåelse. I forbindelse med vurdering knyttet til spesifikke mål, snakker en gjerne om kriterier. Hva er kriteriene for måloppnåelse på det kurset du leder? Kriterier brukes når en har en målestokk som utgangspunkt for vurderingen. Da må en også vite hva som er kjennetegnene på at målene er nådd, det vil si hva som er typisk eller beskrivende for at deltakeren innfrir de kriteriene som er satt.

Når en har kriterier, kan kjennetegn brukes som beskrivelse på hva som er karakteristisk eller typisk for det deltakeren mestrer på dette gitte nivået. På vinterturlederkurset er det for eksempel et mål (kriterium) at deltakeren skal kunne orientere under krevende forhold. Her ser vi igjen at vurdering henger sammen med rammer og innhold i kurset. Kurset må legges opp slik at deltakeren får mulighet til å vise eller utvikle denne kompetansen, og kurslederne må ha klart for seg hva som kjennetegner det å kunne orientere under krevende forhold. Kurslederne bør bli enige om hva disse kjennetegnene er og hvordan de kan organisere kurset slik at deltakerne får mulighet til å gjennomføre dette. Dette gjøres ved å ta for seg hvert enkelt mål for kurset, og tenke gjennom hvordan en kan få grunnlag for å vurdere dette – på dette kurset med de rammer som er til stede. Det er dermed antydning at målvurdering vil være kontekstavhengig. Mot slutten av kapitlet er det lagt inn et skjema for underveisvurdering på kurset, og her kan kurslederne også fylle inn hvordan målene kan operasjonaliseres på nettopp deres kurs.

Synliggjøring og utvikling av klare kriterier er en forutsetning for at deltakerne skal kunne forstå hva som skal læres og hvorfor. Kriteriene for hvilken kompetanse en turleder skal inneha på hvert enkelt nivå i kursstigen, er gitt gjennom målformuleringene. I tillegg vurderes kursdeltakerens evne til egenvurdering og refleksjon over egen læring. Disse målene vil ha ulike kjennetegn. Kurslederne bør derfor bli enige om hvilke kjennetegn som ligger innenfor rammene av DNT sine målformuleringer på hvert enkelt kurs og tydeliggjøre disse for deltakerne. Mange kursledere synes dette er utfordrende. Vi anbefaler å sette seg ned og se nøye på hvilke mål som er beskrevet for det kurset du skal holde. Prat så med den du er kursleder sammen med, om hvordan du skal kunne kjenne igjen om deltakeren har nådd dette målet. Ved å ha tenkt nøye gjennom arbeidet på forhånd, vil det bli lettere. Det er mulig å utarbeide detaljerte kravslister for hva det skal til for å være turleder på ulike nivå. Men både krav til ferdigheter og evne til å vise ferdigheter endrer seg i ulike sammenhenger, og slike detaljerte lister kan derfor vise seg å være problematiske. Det neste avsnittet omhandler derfor bruk av evalueringsskjema.

5.7.6. Evalueringsskjema

Noen kursledere velger å lage evalueringsskjema for avkrysning. Slike skjemaer kan være en god hjelp til å holde oversikt over hvilke kriterier en skal sette for å godkjenne kursdeltakerne. Skjemaene er også en påminnelse om å huske å vurdere ulike sider og ikke ensidig vektlegge et punkt. Det vil samtidig være en diskusjon om hvorvidt hvert punkt er så viktig at dersom en ikke godkjennes på ett, kan en heller ikke godkjennes totalt sett. Kanskje vil noen punkter oppleves viktigere enn andre.

Det kan også oppleves enklere å gjøre vurderingen ettersom en kan krysse av om en deltaker er godkjent eller ikke på hvert enkelt punkt i skjemaet. Et felles skjema på alle kurs kan bidra til en likere vurdering på kursene.

Det er også en del kursledere som har god erfaring med å bruke skjema som deltakerne kan ha

som hjelp i egenvurdering. Disse bør da brukes både i starten og slutten av kurset, og kan eventuelt også benyttes løpende gjennom hele kurset.

Samtidig skal en huske at slike skjema også har sine begrensninger ettersom mange små punkter kan skygge for en helhetsvurdering. Det kan også være slik at skjemaene lister mange kriterier som det kan være vanskelig å vite hvordan en skal kjenne igjen i praksis. Kan hende gir ikke kurset mulighet til å vurdere alle kriteriene, og da blir det et spørsmål om hvordan en skal forholde seg til det en ikke har mulighet til å vurdere.

På de neste sidene har DNTs utdanningsutvalg valgt å legge inn noen forslag til skjema som kan brukes i evalueringen på turlederkurs. Dette er skjema som er testet i bruk. Derfor vet vi at disse vil være gode hjelpemidler når de benyttes som en del av den helhetlige prosessen evaluering på turlederkurs utgjør, slik som beskrevet gjennom dette kapitlet. Skjemaene kan også lastes ned under "kurs og utdanning" på www.turistforeningen.no/foreningsnett.

Konklusjonen blir at skjema for evaluering av deltakere er nyttige hjelpemidler, men at de skal brukes med varsomhet av kurslederne. Kurslederne må selv finne hvilket evalueringsskjema de synes fungerer best og vil velge å bruke. En mulighet kan også være at kurslederne på ett og samme turlederkurs benytter ulike skjema, og at dette dermed kan gi et større spenn i evalueringen.

Forslag til skjema for underveisvurdering av deltakere på modul 3 og 4.

Utarbeidet av Jannicke Høyem – til bruk av kursledere på DNTs turlederkurs

Modul (kryss av) 3:sommer _____ 4: vinter _____		Kurssted: Kursdato:	Kursleder:
Navn:		Fødselsdato:	
Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne sommers/vinterstid i fjellet:	Kjennetegn for dette kan på dette kurset være (kurslederne samtaler om dette før kurset og underveis)	Konkrete situasjoner der deltakeren er observert i forhold til disse kjennetegnene (noteres fortløpende)	Vurdering av disse situasjonene
ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse i av en turgruppe under vekslende forhold			
ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg			
mestre orientering under krevende forhold			
kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute			
ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur			
ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet			
ha selvinnstekt og evne refleksjon over egen rolle som turleder			

Forslag til skjema for sluttvurdering av deltakere på modul 3 og 4.

Utarbeidet av Jannicke Høyem – til bruk av kursledere på DNTs turlederkurs

Modul (kryss av) 3:sommer _____ 4: vinter _____	Kurssted: Kursdato:	Kursleder:
Navn:		Fødselsdato:
Hovedmål: Etter endt kurs skal deltakerne sommers/vinterstid i fjellet:	Positivt	Utfordringer
ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse i av en turgruppe under vekslende forhold		
ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg		
mestre orientering under krevende forhold		
kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute		
ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur		
ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet		
Selvinnsikt og evne refleksjon over egen rolle som turleder		
Totalvurdering		

Forslag til skjema for egenvurdering

Utarbeidet av Jannicke Høyem – til bruk for deltakere på DNTs turlederkurs

Kurs: _____ Deltaker: _____

Alle punkter i skjemaet skal fylles ut.

	Vurdering ved kursets <u>start</u>: 1. dette kan jeg godt 2. dette må jeg jobbe med	Vurdering ved kursets <u>slutt</u>: 1. dette kan jeg godt 2. dette må jeg jobbe med
Orientering og veivalg	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Fysisk form	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Mentalt overskudd	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Ferdigheter knyttet til kursets innhold	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Lederegenskaper	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Formidlingsevne og pedagogisk kompetanse	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Kunnskaper knyttet til kursets innhold	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Skadeforebyggende arbeid og førstehjelp relevant for dette kurset	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____
Selvinnsikt i forhold til de emnene i punktene over	1. _____ 2. _____	1. _____ 2. _____

Forslag til skjema for vurdering av deltakere på modul 3 og 4

Utarbeidet av Petter Kittelsen

Navn :			Fødselsdato:
Ferdigheter	<ul style="list-style-type: none"> - Orientering - Veivalg - Bivuakk 	+	-
Egenskaper	<ul style="list-style-type: none"> - Ta ansvar - Ta beslutninger - Vurdere - Motivere - Samarbeide 	+	-
Turledelse	<ul style="list-style-type: none"> - Planlegge - Organisere - Formidle - Veilede - Gjennomføre 	+	-
Overskudd	<ul style="list-style-type: none"> - Fysikk - Psyke 	+	-
Samlet vurdering			.

Forslag til skjema for vurdering av deltakere på modul 3.

Utarbeidet av Frode Barstad

1 ORIENTERING, KART OG KOMPASS

- a kan orientere kartet
- b kan gi fullstendig kartreferanse med inntil 6 siffer
- c kan metoder for å ta ut kurs over lange avstander
- d kjenner til krysspeiling å vite hvor man er på kartet
- e kjenner til teknikker vedr nattorientering

2 GRUPPENS SIKKERHET

- a kjenner til løsninger om noen må forlate gruppen
- b kjenner til teknikker om gruppen må overnatte ute
- c kjenner til løsninger om program må endres underveis
- d kan ta ut alternativ rute og gi argumenter for og imot valget

3 OBJEKTIVE / SUBJEKTIVE FARER

- a kan lese detaljer i kart
- b kjenner til egne begrensinger mht fysikk og psyke

4 NATURKUNNSKAP

- a kan formidle DNT`s og egne verdier ang miljøvern, ferdsel i natur og opptreden

5 SOSIAL KOMPETANSE

- a forstår viktigheten av å gi rett informasjon og inngi tillit
- b kjenner til prinsippene i gruppedannelse
- c kjenner til betydningen av empati i en gruppe

6 ORGANISERING AV GRUPPE

- a forstår hvorfor organisering er nødvendig
- b kjenner til ulike organiseringer ved f. eks gruppestørrelse, værforhold, splitting,
- c kan formidle egne og DNT retningslinjer vedr gjennomføring av program

7 KUNNSKAP OM DNT

- a kjenner til veivalgsdokumentet
- b kan redegjøre for hyttesystemet og forholdet til styrer/hyttevakt
- c kjenner til DNT organisasjon og medlemsforeningene`s rolle
- d kjenner til DNT rutenett, kjerneområder og verdien av varder og vedlikehold

8 VÆR OG VÆRTEGN

- a kjenner til værtegn som varsler endringer

9 KONFLIKTLØSNING

- a kjenner til enkle metoder for å hindre konflikter før de oppstår

10 DOKUMENTER

- a kan rutiner og bruk, retter og plikter vedr besøksprotokoll
- b kan RGF`s regler om rettigheter og plikter hva angår gjennomføring av program
- c forstår reisedokumenter og rekvisisjonsrutiner

11 KLÆR OG UTSTYR

a kan redegjøre for viktige prinsipper for bekledning
b kjenner til bruk av nødutstyr og materiell man velger å ha med.

12 KART OG KOMPASS

a kan redegjøre for begrepet målestokk, bruk av farger, skriftformat og ekvidistanse
b kjenner til kompassets hoveddeler og praktisk bruk.

13 LEDELSE

a forstår ledelsesfunksjoner som; planlegge, informere, kontrollere, støtte, iverksette-
b forstår nødvendigheten av å ta og gi tilbakemeldinger samt ta avgjørelser

14 FØRSTEHJELP

a kjenner til betydningen av rett påkledning og konsekvenser av nedkjøling og hypertermi
b kjenner til prosedyrer for nedtak av helikopter
c kan tilkalle hjelp i nødssituasjoner, rekkefølge, innhold, og kjenner til tlf nr for varsling

KOMMENTARER

Har i dette utkastet brukt 3 nivåer som sier noe om ønsket vurderingsnivå

- ”kan” vil si at kravet er faglig høyt/ handler etter innlært kunnskap
- ”kjenner til” vil si at kravet oppnåes ved repetisjon av punktet før hvert oppdrag
- ”forstår” vil si at kravet oppnås ved kurs / rutiner og veiledning administrativt så kandidaten handler etter regler / prosedyrer fastsatt av DNT og medlemsforeninger

Alle påstandene og punktene besvares med ja eller nei

Ut fra dette skjema anbefales at alle ”kan” punktene bør være JA for å bestå kurset.

5.7.7. Gode råd for vurdering og evaluering – en oppsummering

- Vurdering betraktes som en del av læreprosessen.
- Kartlegg alltid forventninger og motivasjon hos deltakerne.
- Vurdering skal være målrettet.
- Vurdering skal basere seg på konkrete eksempler.
- Den eller de som vurderes, skal høres.
- Vurderingen foregår regelmessig og løpende gjennom kurset.
- Vurderingen skal gi grunnlag for korrigerende underveis.
- Vurderingen skal gi grunnlag for dialog og refleksjon.
- Vurderingen skal synliggjøre oppnådde resultater.
- Vurderingen peker framover mot nye utfordringer.
- Trekk inn andre sine synspunkter i en vurdering.
- Se vurderingen i sammenheng med mål, rammer, deltaker, kursleder, metode og innhold.

Kap 6. Ledelse, undervisning og læring på turlederkurs

Skrevet av Jannicke Høyem

Som kursleder eller turlleder på et DNT arrangement, er du leder for en gruppe individer som søker læring og opplevelser. Din oppgave er å tilrettelegge for dette gjennom undervisning.

Å lære er å oppdage – det er å bli klar over noe, legge merke til noe, som har vært der hele tiden, men som du ikke har sett før. Det sies at læring innebærer varig endring av adferd. I denne sammenhengen innebærer læring dermed at deltakerne på DNT sine arrangementer etter endt kurs er i stand til å handle på en annen måte en tidligere når de ferdes ute.

6.1. Undervisning

Undervisning er kurslederens refleksjon over og organisering av det arbeidet som resulterer i at deltakeren aktivt tilegner seg kunnskaper og ferdigheter og opplever mestring. Med mestring menes her en rekke psykiske funksjoner og evnen til å sette i verk bestemte handlinger - på grunnlag av kunnskap man har tilegnet seg eller på grunnlag av observasjon av andres handlinger. Når disse automatiseres, snakker vi om ferdigheter.

Undervisningen må derfor legges til rette slik at det skapes et læringsrom – det vil si et klima der hver enkelt deltaker settes i en aktivt handlende situasjon som gir mulighet for læring og utvikling innen psykologisk trygge og objektivt sikre rammer.

Når du planlegger din undervisning, kan utgangspunktet være spørsmål som:

- hvor mye vet deltakeren/deltakerne allerede (deltakerforutsetninger)
- hvor skal jeg begynne (sekvensering)
- hvor mye kan jeg forklare på en gang (utvalg)
- hva er det viktig at alle deltakerne lærer (mål)
- hvorfor er akkurat dette viktig (formål)
- hvordan skal jeg handle i forhold til denne formidlingsoppgaven (metode/arbeidsform)
- hvordan er dette knyttet til vurdering av deltakerne (vurdering)

Du ser at den didaktiske relasjonsmodellen, som bel omtalt i det forrige kapittelet, kan være nyttig i undervisningsplanlegging.

Ofte starter planlegging av undervisning med de tre spørsmålene Hva? Hvordan? og Hvorfor?. Etter planleggingen følger gjennomføring, deretter evaluering av opplegget du som kursleder la opp og refleksjon. Dette kan gi deg som DNT turlleder erfaringer og læring du kan bygge på i neste planleggingsfase.

6.2. Pedagogiske arbeidsformer

De fleste kursledere og turledere erfarer at det er sjelden man kan rendyrke en pedagogisk arbeidsform. I praksis beveger man seg fram og tilbake mellom ulike metoder, eller bruker dem i kombinasjon med hverandre. En dyktig kursleder velger til enhver tid den pedagogiske arbeidsformen som hun eller han finner at fungerer best. Valg av pedagogisk arbeidsform må gjøres på grunnlag av hvilket tema deltakerne skal lære. En variasjon i arbeidsformer vil gi best resultat.

Tid er et aspekt som kan påvirke hvilken arbeidsform du velger. Læringsutbytte for den enkelte deltaker er et annet viktig punkt. Sikkerhet må uansett ligge til grunn for alle valg du gjør som instruktør eller kursleder.

Her skisseres kort noen hovedgrupper av pedagogiske arbeidsformer:

Problembasert læring og undersøkende læring

Problembasert læring er problemløsning basert på å finne den "rette" løsningen. Instruktøren gir en oppgave hvor deltakerne selv prøver å komme fram til løsningen. Instruktøren har gjerne fasitsvaret, men velger å la deltakerne søke seg fram til det på egenhånd gjennom erfaring.

Denne metoden er basert på at den enkelte deltaker selv må være aktiv når løsningen skal velges og gjennomprøves. Med andre ord må deltakerne selv reflektere over de løsninger som finnes, og selv velge den eller de løsninger som gir det beste resultatet

Undersøkende læring er problemløsning basert på å finne forskjellige løsninger. Deltakerne stiller selv spørsmålene eller kurslederen gir en oppgave som ikke har noe fasitsvar. Deltakerne står overfor flere mulige løsninger, og vi kan ikke på forhånd si at den ene løsningen er bedre enn den andre. Metoden appellerer til deltakernes oppfinnsomhet, originalitet, fleksibilitet og vurdering av egne muligheter.

Instruksjon

Her er lærestoffet er gitt på forhånd. Det er kjent for instruktøren, men ikke for deltakerne. Dermed må det formidles til dem. Det kan gjøres på forskjellige måter i vår sammenheng:

1. Instruktøren viser eller demonstrerer for deltakerne (egnet ved f.eks. bruk av kompass).
2. Instruktøren nytter en medinstruktør (eventuelt deltaker) som demonstrerer den riktige løsningen (egnet ved f. eks. demonstrasjon av hvordan en kan stille inn en ryggsekk).
3. Apekattmetoden/"følg meg". Som rollebilde kan det enkelte ganger lønne seg å overdrive bevegelsene for å tydeliggjøre hva som er viktig.
4. Meddelelse med bare ord (egnet ved f.eks. å forklare faremomentene ved å ferdes i løsteinur).

Instruksjon kan være tidsbesparende. Tiden kan benyttes til øvelse og trening, ikke til eksperimentering og utprøving. Noe egner seg av sikkerhetsmessige hensyn ikke til prøving og feiling. Ulempen med instruksjon er at det kan virke passiviserende på deltakerne og i verste fall resultere i at de ikke lærer temaet.

Veiledning og vegledning

Noen ganger kan veien frem til målet være like viktig som løsningen i seg selv. Det sentrale i veiledningspedagogikken er at deltakerne selv får utforske, oppleve, mestre og lære. Som DNT kursleder og veileder er din oppgave å lede deltakerne på vei. Du legger rammene, mens deltakerne lærer seg å ta ansvar selv. En veileder er en som legger til rette for læring. Hvis noen trekker seg unna, er det din jobb som veileder å få dem inn i fellesskapet igjen.

”Veiledning” er i dag blitt et hverdagsord som mange bruker om mangt, men som pedagogisk arbeidsform krever veiledning både innsikt og ferdigheter av veilederen. Veiledning som pedagogisk arbeidsform er kontekstavhengig. Det betyr at det er en rekke forhold som påvirker og legger premisser for hva som til en hver tid vil være klokt, faglig forsvarlig eller effektivt å gjøre. Dette kan være hvem som møtes, hva det blir snakket om, hvor det foregår, når det skjer og hvorfor dette skjer. Mål for opplegget, form og innhold, relasjoner mellom involverte parter, evaluering og personlig stil og væremåte er komponenter som spiller inn. Veilederen og veiledningen må være tilpasset de stadig skiftende situasjonene. Veiledning er dermed en dynamisk arbeidsform.

Begrepet ”vegledning” har tradisjonelt vært mye benyttet innen friluftslivsfaglige miljøer og er beskrevet som en overbygning for pedagogisk arbeid med friluftsliv. Som pedagogisk arbeidsform har vegledning en del felles med veiledning, men begrepet rommer også andre perspektiver. Ordet er satt sammen av ’veg’ og ’glede’ og beskriver friluftsliv som en gledens vei til et rikt liv der friluftslivet er en livsstil mer enn en fritidsaktivitet. Vegledning karakteriseres videre av at den foregår i såkalt fri natur og med små grupper. Videre stilles krav både til en viss varighet, til levemåte og til utrustning.

Veiledning, problembasert læring og undersøkende læring gjør generelt deltakerne mer aktive, ettersom de ikke får presentert en ferdig løsning. Hver og en kan dessuten jobbe ut fra sine forutsetninger. Dermed blir det ofte en motiverende og engasjerende måte å lære på, og deltakerne husker ofte bedre ting de selv har gjort enn ting de har fått forklart. Disse arbeidsformene kan imidlertid være tidkrevende, og må derfor vurderes i et tett kursprogram. Arbeidsformen forutsetter at du som kursleder gir en relevant oppgave som deltakerne kan ha forutsetning for å løse, og det kan lønne seg å delvis styre deltakerne i riktig retning mot en løsning.

6.3. Kommunikasjon og formidling

Vi vil oppmuntre deg som er DNT kursleder til å tenke gjennom og utvikle et bevisst og aktivt forhold til samtaler, til det å være i dialog og å lytte. Hva er det du sanser, med hvilke forestillinger går du inn i en situasjon og hva er det dette gjør med deg? God kommunikasjon er ikke bare et spørsmål om å kjenne fakta og kunne formidle disse presist. Det handler også om sunn fornuft, om å være oppmerksom i forhold til dine omgivelser og om å være villig til å ta ansvar for hvordan du til enhver tid påvirker eget og andre menneskers liv. God kommunikasjon handler om det som er i deg, det som er i den eller de du samtaler med, og det handler om samtalen og rommet mellom dere.

Det er ikke mulig å gå på jobb – verken i hverdagen eller som DNT kursleder – og la personligheten ligge igjen hjemme. Det personlige og faglige kan ikke holdes adskilt om vi vil være troverdige. Dette handler om å se hvert enkelt menneske som en helhet.

Som kursleder har du gjerne klare forestillinger om hva kurslederjobben innebærer, og denne forestillingen vil være en sentral styringsfaktor for deg i handlingsrettede situasjoner. Dine handlinger hviler ikke bare på kunnskap og ferdigheter, men også på erfaringer og verdier. Mye av dette er innforstått kunnskap, og som instruktør kan du bli mer fortrolig med ditt teoretiske og erfaringsbaserte fundament gjennom refleksjon. I arbeid med friluftsliv og turledelse vil det være et spenningsforhold mellom teori og praksis som du kan belyse ved å stille deg selv spørsmålet: er det samsvar mellom det jeg ønsker å gjøre og det jeg faktisk gjør?

Vær bevisst effekten av "skjult læreplan" - pass på at det er samsvar mellom din holdning og handling. Det inntrykket deltakerne sitter igjen med, er preget av de handlinger og signaler som ligger i opplevde situasjoner. For eksempel gir vi skriftlig i kursprogrammet og verbalt uttrykk for vektlegging av sikkerhet. Hvis du ikke har med deg spade og søkestang på vinterturlederkurset, er det ikke sammenheng mellom ord og handling. Deltakerne husker ikke hva du sa, men hva du gjorde.

Som DNT kursleder er du også foreningens ansikt utad. Det du formidler, knyttes ikke bare til deg som person, men også til DNT som organisasjon.

6.4. Lederstil og lederskap

Ledelse kan beskrives som kapasitet til å bevege andre mot et mål som de deler med deg, og med et fokus og kompetanse som de ikke innehar på egen hånd. Det finnes ikke ett enkelt fasitsvar på hvordan man skal lede en gruppe. En god leder bør være i stand til å tilpasse lederstilen etter formålet for kurset, deltakernes ferdighets- og erfaringsnivå, vær-situasjonen etc. Man kan snakke om situasjons-bestemt lederskap, der lederstil blir en funksjon av oppgaven som skal løses, deltakernes ferdighetsnivå og lederens egen personlighet.

Som leder på et kurs kan du være sterkt oppgaveorientert; du definerer læringsmål (alle skal lære kart og kompass), tildeler deltakerne oppgaver, forteller hvordan oppgavene skal løses, legger tidsplaner for marsj og pauser og passer på at deltakerne overholder tidsskjema. Alternativt kan du være sterkt deltakerorientert; du legger vekt på trivselsfremmende tiltak, er sosial og bruker mye tid **til å lytte til deltakere og ta opp** mellommenneskelige forhold o.l.

Situasjonsorienterte teorier er av enkelte kritisert for å være "leder-løse" teorier. Hver situasjon krever sin ledelsesform, forståelse og lederadferd. De ikke-situasjonsorienterte teoriene retter imidlertid kanskje for mye oppmerksomhet mot lederen og for lite mot situasjonen. Noen mener også at en for sterk fokusering på situasjonen kan føre til et urealistisk krav til fleksibilitet.

6.5. Lederens kompetanse, erfaringer og motivasjon for lederskap

En ansvarlig kursleder er både faglig og personlig i sitt vesen. En del vil påstå at det er innlysende at en kursleder bør være faglig dyktig. Evnen til å være personlig er en annen side av kursleders relasjon til deltakerne på et kurs. Å forholde seg personlig til deltakerne innebærer at du interesserer deg for og legger merke til hver enkelt deltaker, hvordan de virker på deg og hvordan du påvirker dem. Dermed tar du både deg selv og deltakerne på alvor, som individer og som helhetlige mennesker. Samtidig er det viktig at du trekker et skille mellom å være personlig og det å være privat.

Din kompetanse som leder kan beskrives slik:

Handlingskompetanse:

- Egenferdigheter og kunnskaper er en forutsetning for å være en god kursleder. Her tenker vi både på generell fjellerfaring og spesiell kunnskap og ferdighet innenfor det området du skal være kursleder for.
- Å være leder utendørs innebærer at det kan oppstå mange uventede situasjoner. Fleksibilitet, kreativitet og evne til improvisasjon er viktig, for det er ikke alltid mulig å følge et oppsatt program. Samtidig er det ofte nettopp de uforutsette situasjonene som gjør dagen lærerik, spennende og morsom. Som kursleder lønner det seg å holde øynene åpne

for interessante situasjoner og benytte disse som kilde til opplevelse og læring.

- Sikkerhet: Som leder har du ansvaret for å vite hva som skal gjøres om noe uventet inntreffer. Det er du som ansvarlig instruktør som bestemmer når en situasjon er kritisk. Det er du som skal vurdere både din egen og deltakerenes forutsetninger for å gjennomføre aktiviteter. Turen skal gjennomføres etter evne, ikke etter hva som er tøft. Som ansvarlig skal du også kunne avbryte en tur eller aktivitet om nødvendig. Herunder hører også kompetanse på førstehjelp.
- Fysisk og psykisk overskudd.

Relasjonskompetanse:

- Kommunikasjon: Ha evnen til å skape et godt samarbeidsklima, kunne lytte, motivere, kommunisere og løse konflikter.
- Selvinnsikt: Kunne forstå sine sterke og svake sider. Evne til å motta tilbakemeldinger
- Evne til å se hver enkelt deltaker i en gruppe og kunne slippe dem til. Evne til å gi tilbakemeldinger
- Perspektiv: Kunne ha et overordnet og helhetlig syn på den organisasjonen / profesjonen en jobber innenfor. Kunne se utover sin egen organisasjon eller gruppe og forstå utviklingstrekk i samfunnet ellers.

Formidlingskompetanse:

- Organisering: Evne til å planlegge, gjennomføre og evaluere opplegg. Målorientering; ha evnen til å realisere mål, klargjøre oppgaver som må gjøres for å nå målet, planlegge og strukturere arbeidet.
- Pedagogikk og didaktikk: Evne til å velge hensiktsmessig arbeidsform og beskrive og begrunne denne i forhold til tema.
- Evne til å forstå og gjøre seg forstått

6.6. Gruppas sammensetning og klima

Ledelse handler om menneskesyn. Hvordan forholder du deg til andre mennesker? Klimaet i en gruppe er i stor grad betinget av lederskapet. Sammensetning og klima i gruppa påvirker mer enn noe annet det resultat som kan oppnås.

Et vellykket kursforløp og motiverte deltakere forutsetter at du som kursleder har evner å starte kurset slik at du åpner et læringsrom for deltakerne og skaper et trygt klima for læring. Her er det viktig å tenke gjennom hvordan du vil presentere deg selv i ditt første møte med gruppa. Dette legger gjerne grunnlaget for hvordan kulturen og samværsformen i gruppa blir.

Karakteristiske egenskaper hos grupper som viser høye prestasjoner, både målt ut fra gruppa og individuelt, er trygghet, tillit, kommunikasjon og åpenhet og fellesskapsfølelse. Trygghet er viktig, både for deltakere og kursledere. At vi føler oss trygge har betydning for trivsel og velvære, men er også avgjørende både for individuell læring og for gruppas oppnåelse av felles mål. I denne sammenheng snakker vi om trygghet som både sosial trygghet og opplevde følelser i forhold til spenning og risiko som egenart for de aktiviteter vi driver med.

I et støttende klima er man ikke redd for å gjøre feil. Man lærer av hverandre og ber om hjelp når det er ting man ikke kan. Føler vi oss vurdert og kontrollert, blir vi mistenksomme. Kommunikasjon bør være fordomsfri og beskrivende, ikke dømmende. Oppfordring til å prøve ut gamle sannheter og til å være spørrende, er grunnlag for initiativ og oppfinnsomhet, mens

kontroll vil hemme utvikling og låse situasjonen. Kommunikasjon og samhandling preget av strategi og taktikk, hemmer og gjør oss utrygge på egentlig hensikt. Spontanitet og "fri" væremåte oppleves som ærlig og tillitskapende.

Følelsen av at det en vil si eller lurer på ikke angår andre noe særlig, fremmer følelse av ubetydelighet og passivitet. Sensitivitet overfor andres tanker og følelser, oppmerksomhet og innlevelse fremmer samhandling og aktiviserer. Overlegenhet og demonstrasjon av egen fortreffelighet hemmer kommunikasjon, mens likeverdig og jevnbyrdig atferd fjerner forsvar og angrep i samhandlingen. Skråsikkerhet og avvisning av alternative løsninger skaper frustrasjon og dreper samhandlingen, mens prøvende og åpen holdning inngir tillit og oppmuntrer til initiativ.

For å prestere må vi ha et miljø som stimulerer og oppmuntrer oss til å prøve. Sosial utrygghet, redsel for å dumme seg ut eller for å avsløre manglende ferdigheter, vil for de fleste føre til forsiktighet og tilbakeholdenhet. Resultatet blir passivitet, få nye erfaringer, lite læring av nye ting og ingen dristige og utradisjonelle løsninger. Det er derfor viktig å arbeide fram et aksepterende klima i gruppen: En avslappet atmosfære der det er lov til å være seg selv, der det er lov å si dumme ting og der det er lov å gjøre feil.

Det er større sannsynlighet for å få en deltaker til å lære nye ferdigheter dersom han eller hun får positiv oppmerksomhet, oppmuntres og "mislykkede forsøk" framstilles som en "nødvendig" måte å komme framover på. Husk at alle deltakerne har krav på like stor oppmerksomhet.

For å få en gruppe individer til å fungere sammen, kan det lønne seg å avklare forventninger og klargjøre mål og oppgaver. Med utgangspunkt i dette, kan man skape en felles visjon for gruppa; gruppas felles mål. Samtidig avklares den enkeltes rolle og innsats for å nå målet. Samordne forventningene gjennom klargjøring av rollene og de oppgavene som hører med. Bruk tid på samtale/diskusjon for å få fram et mål gruppa er innforstått med og enig i. Herunder hvilken rolle kursledere og deltakere skal ha og hvilke oppgaver som hører til rollene. Ved en slik gjennomgang kan du oppnå å gjøre deltakerne medansvarlige og dermed sikre større motivasjon for en aktiv deltakelse mot å nå de mål gruppa har enes om.

En vet fra en rekke undersøkelser at innsatsen øker der deltakerne har vært med å bestemme oppgavene, og at den enkelte føler større ansvar for å bidra til det felles mål. Det kan også lønne seg å klarlegge individuelle ønsker og mål for kurset og la deltakerne, i den grad det er mulig, styre innholdet på opplegget. Jo større motivasjonen er for nettopp det tema som blir tatt opp, jo større vil læringsutbyttet være. Videre vil du få et grunnlag for å dele inn i undergrupper. Bruk av små grupper gir ofte større læringsutbytte for den enkelte deltaker, og det er lettere for deg som kursleder å se hver enkelt deltaker.

6.7. Praktiske råd for ledelse og undervisning av grupper ute

Ta vare på, eller skap situasjoner som aktualiserer og problematiserer læreemnet. Dette kalles gjerne varhet for situasjonen.

Ha oversikt og kontroll slik at du kan gripe inn dersom farlige situasjoner skulle oppstå - ha ikke større avstand enn at du kan opprettholde kommunikasjon med alle, evt. gjør klare avtaler om sted / tid for samling dersom gruppen splittes i undergrupper under forflytning.

Hold gruppa på sporet, unngå at værforhold, utenforliggende årsaker m.m. bringer gruppa vekk fra avtalte mål og oppgaver; det kan bli fristende å ligge og sole seg i stedet for å fortsette på avtalt strabasjøs tur, gråvær gjør det fristende å ligge utover dagen og droppe noen våte (men lærerike!) erfaringer.

Vær likevel villig til å justere mål og program, tilpass ambisjonsnivået etter utviklinger i gruppa og omstendighetene. Vær hele tiden åpen for signaler fra deltakerne. Den største risikoen i den læringsprosessen som et kurs er, oppstår hvis ikke kurslederen er i stand til å fange opp signaler i gruppa og ta hensyn til disse.

Bruk pauser og måltider til kommentarer, utdypinger m.m. i stedet for å stykke opp aktiviteter og praksis når dette ikke er påkrevet eller naturlig. Ofte er det en fordel å samle gruppen så nær deg som mulig når dere skal snakke sammen utendørs. En sirkel der alle står skulder ved skulder, holder vind og kulde unna og du slipper å heve stemmen. Ikke prat mot vinden. Plasser deg selv med solen i øynene, eller stå slik at alle får sola inn fra siden. Det er deltakerne som trenger å se godt.

Klargjør tidsplanen, hvilke oppgaver og gjøremål som dagen byr på, tidspunkt og sted for pauser og lignende. Dette har betydning for den enkeltes motivasjon, og disponering av mat, drikke, "psyke" osv. Hold avtalte tidspunkter, så slipper man unødvendig venting.

Velg egnet område i forhold til tema. Spørsmål du kan stille deg selv er for eksempel: kan mange være i aktivitet? passe utfordrende? differensiering mulig? kontroll?

Ta gjerne samlinger på slutten av hver dag til oppsummering og gjennomgang, utdyping av teori, spørsmål til aktiviteter og diskusjoner om samhandling i gruppa. Prøv å variere teori-undervisningen mellom f.eks. gruppearbeid og den mer klassiske forelesningen. Husk at det skal være sammenheng mellom teori og praksis. Overdriv ikke, la det bli tid igjen til fri sosial samhandling og private gjøremål. Husk at det er ikke hvor mye du som kursleder klarer å lire av deg som betyr noe, det avgjørende er hva deltakerne sitter igjen med!

I grupper på alle nivåer vil det ofte være personer med spisskompetanse på et eller annet aktuelt felt. Vær ikke redd for å bruke disse i undervisningen.

Bruk godt humør, vær aktiv og direkte i kommunikasjonen med den enkelte for å skape positiv stemning og motivasjon. Selvironi er ikke å forakte, men husk at fokus skal være på deltakerne og ikke på kursleder. Vær interessert og still spørsmål sammen med deltakerne.

Det å brenne for stoffet og vise at man er engasjert i det man skal formidle, er en viktig del av et inspirerende og godt møte. Vis at du liker å være ute og at du trives som DNT-turleder!

Kap 7. Studieplaner og veiledende kursplaner alle turlederkursene

I dette kapitelet finner dere detaljerte kursplaner for de fire turlederkurs- modulene. I alle de fire delkapitlene finner dere først en bindende modulplan med rammene for kurset, vedlegg to er godkjente studieplaner som også er bindende for gjennomføringen. Tilsist kommer ulike veiledende kursplaner som andre kursledere tidligere har laget.

7.1. Modulplan for modul 1 - DNT ambassadørkurs

En DNT ambassadør er et aktivt DNT medlem som har god kjennskap til DNT og den aktuelle medlemsforening. DNT ambassadøren er godt skikket til å profilere DNT og medlemsforeningen på stand, ulike arrangementer og turer. DNT ambassadørkurset egner seg også for tillitsvalgte og andre som ønsker bedre kunnskap om DNT og medlemsforeningen.

Tidspunkt/varighet: 3 timer. Kurset kan arrangeres hele året.

Opptakskrav: DNT medlem.

Mål: Etter endt kurs skal deltagerne ha:

- God kunnskap om DNTs og medlemsforeningens mål og strategier.
- God kunnskap om DNTs og medlemsforeningens basisaktiviteter, ruter og hytter.
- God kjennskap til frilufsloven og allemannsretten.
- Kunnskap om DNTs turlederutdanning
- Kunnskap om presentasjonsteknikk og profileringsaktiviteter.

Organisering/arbeidsform:

Det er utarbeidet en power point presentasjon for kurset som skal benyttes.

Forelesning og korte gruppearbeid.

Godkjent studieplan for kurset finnes på neste side, og power point presentasjonen lastes ned fra www.turistforeningen.no/foreningsnett. Går inn på undersiden kurs og utdanning.

Vurdering:

Alle som fullfører kurset får et deltagerbevis.

Anbefalt litteratur:

- Den Norske Turistforeningen: Turlederhåndboken.
- DNTs veivalgsdokument og årsberetning.
- Medlemsforeningens veivalgsdokument og årsberetning.
- DNTs og medlemsforeningens nettsider.
- Aktuelle brosjyrer fra DNT og medlemsforeningen om de ulike aktivitetstilbudene; Barnas Turlag, DNT Ung, folk flest, fjellsport, senior osv.
- Aktuelle brosjyrer fra Direktoratet for Naturforvaltning(DN) om frilufsloven og allemannsretten.
- Til fots i Norge, DNT og DNTs turplanlegger på www.turistforeningen.no.
- Så du det eller gikk du forbi, Stavanger Turistforening

Se i tillegg liste over anbefalt litteratur knyttet til de andre modulene.

7.1.1. Godkjent studieplan for modul 1 - DNT ambassadørkurs

TEMA/TID	INNHold	LITTERATUR
Kursstart	Presentasjon av kursleder, kursinnhold og arbeidsform.	
Presentasjon av DNT og medlemsforeningen. Ca. 1 time	DNTs hovedmål og strategier. Presentasjon av DNTs landstyre og administrasjon. Medlemsforeningens hovedmål, strategier, aktivitetstilbud, medlemsgrupper og arbeidsområder (hytter og ruter). Presentasjon av medlemsforeningens styre og andre komiteer. Presentasjon av medlemsforeningens administrasjon.	DNTs veivalgsdokument og årsberetning. Medlemsforeningens veivalgsdokument og årsberetning. DNTs og medlemsforeningens nettsider. Aktuelle brosjyrer.
DNTs turlederutdanning. Ca. ½ time	Presentasjon av de ulike modulene. Redegjørelse for hvilken kompetanse de ulike modulene i turlederutdanningen gir.	Turlederhåndboka.
DNTs hytter og ruter Ca. ½ time	Orientering om DNTs hytte og rutenett. Gjennomgang av sentrale begreper ift dette: ubetjent, selvbetjent og betjent hytte rutetider og planleggingskart standardnøkkel hytteregler matlager protokoll Hvordan ta inn på en DNT hytte. Regler, rettigheter og rutiner på hyttene.	Til fots i Norge.
- Friluftsløven og allemannsretten. - Naturkunnskap Ca. ½ time	Gjennomgang av friluftsløven Gjennomgang av allemannsretten; rettigheter og forpliktelser Vår praktfulle norske natur. Hvordan skape interesse for naturen og uteglede? Gjennomgang av hvordan deltagerne selv kan tilegne seg mer naturkunnskap.	Aktuelle brosjyrer fra Direktoratet for Naturforvaltning(DN) om friluftsløven og allemannsretten. Så du det eller gikk du forbi.
Presentasjonsteknikk og profileringsaktiviteter. Ca. ½ time	Formidlingsteknikker Hvordan kan profileringsaktiviteter organiseres.	
Kursavslutning		

7.2. Modulplan for modul 2 - grunnleggende turlederkurs

Etter grunnleggende turlederkurs er turleder godkjent for turer i nærmiljøet som i hovedsak går på veier og stier.

Tidspunkt/varighet: 15 timer (2 dager). Kurset kan arrangeres hele året.

Opptakskrav: For opptak til grunnleggende turlederkurs, kreves det gjennomført ambassadørkurset, og god generell turkunnskap. Aldersgrense er 16 år.

Mål: Etter endt kurs skal deltagerne ha:

- God praktisk og teoretisk kunnskap om turledelse.
- God generell turkunnskap.
- God kunnskap om turutstyr, turbekledning og mat/drikke på tur.
- Grunnleggende orienteringsferdigheter.

Organisering/arbeidsform:

- Forelesning.
- Praktiske og teoretiske øvelser.
- Gruppearbeid.
- Individuelle oppgaver.

Vurdering:

Alle som fullfører kurset vil få deltagerbevis. Kursleder vil gi råd til de deltagerne som ønsker det i forhold til mulighet for videre utdanning som sommerturleder.

Anbefalt litteratur:

- Den Norske Turistforeningen: Turlederhåndboken.
- Hmm, hvor er jeg nå, Norges Orienteringsforbund.
- Bagøien, Tor Egil (red.) (2003): Barn i friluft. Om verdifullt friluftsliv. [2. utgave] Sebu forlag.

Se i tillegg listen over anbefalt litteratur knyttet til de andre modulene.

7.2.1. Godkjent studieplan for modul 2 - grunnleggende turlederkurs:

TEMA/TID	INNHold	LITTERATUR
Kursstart.	Presentasjon av kursleder, kursinnhold, arbeidsform.	
Kort repetisjon av ambassadørkurset. Ca. ¼ time	Hva lærte vi på ambassadørkurset?	Se litteraturliste for ambassadørkurset.
Turlederrollen Ca 5 time	Viktige lederoppgaver. Hva kjennetegner en god leder? Formidlingsteknikker. Hvordan høre og se alle turdeltagerne?	Turlederhåndboken Generell litteratur om friluftslivet
Kart og compass - detalj orientering Ca 4 time	Grunnleggende innføring i kart og kompass. Ulike typer kart Målestokk og ekvidistanse Turplanlegging Beregning av rutetider Kompasskurs Formidling av kartkunnskap Formidling av naturkunnskap Formidling av DNTs holdninger	Hmm – hvor er jeg nå
Bekledning/utstyr Ca 1 time	Gjennomgang av hensiktsmessig bekledning på tur. Hvilke fordeler/ulempes har de mest kjent materialene som ull/bomull/gortex	
Mat og drikke på tur Ca 2 time	Grunnleggende teori om mat og drikke på tur Bruk av vanlige kokeapparater (rødsprit, gass) Mat på bål. Hvordan lage bål.	
Ferdaråd Ca 1 time	Hvordan og hvorfor	
Kursavslutning		

7.2.2. Veiledende kursprogram for modul 2 - grunnleggende turlederkurs (inkl. modul 1)

Lørdag
10.00-11.00 Oppmøte Velkommen til kurs Kort informasjon Presentasjonsrunde (Ferdaråd) Forventninger til kurset / Helga Turlederrollen. Felles introduksjon. Hva kjennetegner en god turleder?
11.00-12.30 Turlederrollen i praksis Gjennomføring av en kort nærmiljøtur til overnattingsplassen Fokus på viktige turlederoppgaver som organisering, kart og kompass, formidlingsteknikker, hvordan høre og se alle, holde tidsskjema med mer.
12.30-12.45 Velkommen til hytta, samling på tunet, praktisk informasjon og innkvartering
12.45-14.00 Lunsj ved bålplassen - Hvordan lage enkel, spennende og god ute-mat? - Bruk av bål og kokeapparater
14.00- 17.00 DNT- Ambassadør kurs Gjennomfører ambassadørkurset med power point presentasjon
17.00-19.00 Kart og kompass Grunnleggende innføring i kart og kompass: hva er et kart, karttegn, målestokk, ekvidistanse, ulike karttyper, kompass, kompasskurs, beregning av turdistanser, med mer. Etter introduksjonen legges det opp til en tur med fokus på - orientering på 50 000 kart - orientering på orienteringskart - praktiske øvelser for tilvenning og opplæring i kart og kompass
19.30- 21.00 Utemiddag
21.00-22.00 Gruppeoppgaver om turledelse i nærmiljøet.
22.00 Sosialt samvær

Søndag
08.00-09.00 Frokost
09.00 -11.30 - Turledersekken - Bekledning og utstyr - Grunnleggende teori om mat og drikke på tur - Enkle skjul for vær og vind
11.30 – 12.00 Matpakkelunsj
12.00-15.00 Turlederrollen i praksis – legges opp til en tur med vekt på disse temaene – Formidling av kultur og historie, flora og fauna (ta gjerne med en lokal dyktig kjentmann til dette tema. - Formidlingsteknikker (alle skal øve på å være turleder, starte eller avslutte turen ovs.) - Rullerende turlederspill med innlagte case. - Sikkerhet/ risikovurderinger
15.00- 15.30 Turplanlegging – hva er det viktig å huske på? (gruppevis arbeid rundt kartet)
15.30-16.00 Jeg den nye ”nærmiljøturlederen” - hva kan jeg bidra med? Kursevaluering og avslutning Utdeling av kursbevis Fottur tilbake til utgangspunktet

7.3. Modulplan for modul 3 - sommerturlederkurs

Sommerturleder er godkjent turleder sommerstid i høyfjellet.

Tidspunkt: Kurset kan arrangeres hele året.

Varighet: 5 dager eller 2 x 2 ½ dag.

Krav:

- Bestått eller fått godkjent modul 1 og 2
- Det forutsettes gode kunnskaper om orientering og om ferdsel i høyfjellet
- Erfaring som turleder på turer i nærområdet

Søknad sendes inn på eget søknadsskjema.

Godkjenning som sommerturleder og praksis som turleder må være avlagt før opptak til vinterturleder. Det er 16 års aldersgrense på kurset.

Mål: Hovedtema for denne modulen er turledelse i fjellet sommerstid. En turleder skal ha kunnskaper, ferdigheter og evner innenfor følgende delmål.

Etter endt kurs skal deltakerne:

- ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse av en turgruppe under vekslende forhold
- ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg
- mestre orientering under krevende forhold
- kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute
- ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur
- ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet
- ha selvinnsett og evne refleksjon over egen rolle som turleder

Organisering og arbeidsformer:

Undervisningen vil bli gjennomført med vekt på teoretiske og praktiske øvelser i sommerfjellet under varierende vær og føreforhold. Ved godt vær, bør en legge mye av orienteringsøktene til mørke.

En bør også lage caser og øvelser til reelle og aktuelle turledersituasjoner.

Deltakerne må forbrede seg i følgende temaer:

- Subjektive og objektive farer i fjellet
- Metrologi og fjellflora
- Ansvar, forsikring og redningstjenesten.
- Gjennomgående case – beskriver reelle situasjoner og erfaring

Vurdering:

Ved slutten av kurset vil det bli gitt en karakter (godkjent/ikke godkjent). Evalueringen er basert på kursledernes vurdering av deltakeren.

Kurslitteratur

Den Norske Turistforening: Turlederhåndboken.

Anbefalt litteratur

- Bentsen, Peter; Andkjær, Søren & Ejbye-Ernst, Niels (2009). Friluftsliv. Natur, samfund og pædagogik. København: Munksgaard Danmark.
- Breivik, Gunnar og Løvmo, Haakon (red.) (1978): Friluftsliv fra Fridtjof Nansen til våre dager. Universitetsforlaget.
- Bursell, Jens (2004). Friluftsliv. Under åpen himmel året rundt. Landbruksforlaget
- Dahle, Øystein (2000). Dialog med naturen. I: Kolstad, Hans (red.) (2000): Har fjellet ansikt? Naturfilosofiske essays. Naturfilosofisk seminar. Utgitt med støtte av Den Norske Turistforening.
- Fauske, Lena og Bruland, Øyvind S. (red.) (2007). Førstehjelp på tur. Fjell-, høyde og reisemedisin. Fri Flyt AS.
- Gjærevoll, Olav; Jørgensen, Reidar og Tande Lid; Dagny (2002). Fjellflora. Gyldendal fakta, 12. utg.
- Graham, J. (1997). Outdoor leadership. Technique, Common Sense and Self-Confidence. The Mountaineers, Seattle, USA.
- Källman, Stefan & Sepp, Harry (2001). Overleve på naturens vilkår. N. W. DAMM & SØN A.S.
- Stryken, Arne Chr. (1994): Er fjellene våre - om naturens egenverdi i historisk, politisk og etisk perspektiv. Valdres forlag. Kapittel 2: Har naturen egenverdi? Miljøetikk (s.38-55)
- Tordsson, B. (2005). Hva er friluftsliv godt for? I: Andkjær, S. Friluftsliv under forandring - en antologi om fremtidens friluftsliv, Forlaget Bavnbanke, Danmark. (s. 11-31)
- Vorkinn, Marit & Aamelfot Hjelle, Anne Mari (red.) (2001): Området for miljø og utvikling. Friluftsliv. Delrapport 2. fra forskningsprogrammet. Bruk og forvaltning av utmark. Norges forskningsråd.
- Woon, Long Litt (1993). "Hvordan jeg lærte å gå på tur. Norsk friluftsliv sett utenfra" i: Klepp, Ingunn Grimstad og Svarverud, Rune: Idrett og fritid i kulturbildet. Humaneoradagene 1993. Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Se i tillegg listen over anbefalt litteratur knyttet til de andre modulene.

7.3.1. Tema på sommerturlederkurset

Forventningsavklaring, evaluering, mm

Alle økter og moduler startes med rolleavklaring og forventninger. Sommer- og vinterturlederkurs har egen vurdering av deltakerne tidlig i kurset. Avslutningen av øktene slutter med oppsummering og tilbakemeldinger. Kursleder er ansvarlig for å planlegge neste dag og ligge i forkant av kurset og planlegge neste økt.

Rullerende turlederspill

Å gjennomføre et mest mulig realistisk rollespill og arbeid med caser er en av hovedingrediensene både på sommer- og vinterturlederkurset. Oppgaven som turleder rullerer, "turdeltakerne" har ansvar å gi tilbakemelding ved oppsummering. Et viktig prinsipp i turlederspillet er at dagens turleder når som helst kan diskutere og rådføre seg med kurslederne, få veiledning eller under vanskelige forhold få en ekstra kursdeltaker med som hjelpeturleder.

Turlederrollen/turledelse

Fokus på veilederrollen og generell turledelse

Omsorg for gruppen/deltakerne

Turledelse – ledelse generelt, grupper, motivasjon, lederrollen, forbilde effekter.

Å ha løpende evaluering av aktiv turleders lederegenskaper, slik at ledelse utøves i hele kurset

Orientering

Detaljerorientering via mellompunktene, med vekt på:

Veivalg, vurdering av terrenget på kartet og i praksis (muligheter, begrunnelser og alternativer).

Av erfaring har alle noe å lære og godt av å trene på orienteringen. Eget orienteringsløp, ruskeværstrening og detaljert kartoppfølging i terrenget kan inngå i kurset. Nattorientering (utenfor løype) bør gjennomføres på sommerturlederkurset.

Nødbivuakk

Praktisk gjennomføring under kurset

Terreng

På sommerturlederkurs bør det også inngå tur i krevende terreng med vading, forsering av bratte snøfelt og bratte fjellparti eller lignende.

Ta inn på hytte (Administrative delen)

Vi tar inn som samlet gruppe ved administrative turledere.

Fordeling av fellesoppgaver.

Rutiner på hytte (hensyn til andre besøkende, utvask, protokollføring, proviantuttak etc)

Andre tema:

Metrologi og Fjellflora

Ernæring

Subjektive og objektive farer i fjellet

Ansvar, risikovurdering og sikkerhet i fjellet

Ulykkeshåndtering og redningstjenesten

7.3.2. Veiledende kursprogram for modul 3- sommerturlederkurs

Kurset kan arrangeres over fem dager, eller to helger.
Dette programmet under er lagt opp som fem hele dager.
En hel dag regnes innenfor tidsrammen kl. 0730 til 2300, inkl. tre måltid.
Mange av temaene nevnt under øktene kveldstema/teori, kan med fordel legges under dagens tur.

Dag 1:

Oppmøte kl. 0900. Eller evt. kvelden før.

Oppstart: Velkommen

- Presentasjon av kursledere, deltakere og kursopplegg
- Avklaring av forventninger, motivasjon, mm
- DNT - organisasjon, formål og strategi (kort repetisjon av ambassadørkurset)

Dagens tur: Start - mål

Dagens innhold: Tur med egenvurdering innlagt

Dagens tema/ teori:

- Turlederens formelle og praktiske rolle
- Turladers plass i DNT - Hvorfor er vi så viktige!
- Turleder som veileder, situasjonsbestemt turledelse og ulike typer turledere.

Dag 2:

Dagens tur: Start - mål

Dagens innhold:

- Rullerende turladerspill, med realistiske case undervegs.
- Orientering og veivalg (praktisk og teoretisk)
- Sikkerhet

Dagens tema/ teori:

- Evaluering av dagens turledere
- Evaluering av dagen + gjennomgang av morgendagen
- Naturveiledning – hvordan kan vi formidle naturopplevelser til turdeltakerne?
- Objektive og subjektive farer
- Veivalg i ulendt terreng, kryssing av bratte snøfelt, sikring, elvekryssing, med mer
- Hvordan opptre i pressede situasjoner?

Dag 3:

Dagens tur: Start - mål

Dagens innhold:

- Rullerende turladerspill, med realistiske case undervegs.
- Orientering og veivalg (praktisk og teoretisk)
- Sikkerhet

Dagens tema/ teori:

- Evaluering av dagens turledere
- Evaluering av dagen + gjennomgang av morgendagen
- DNTs hytte og rutenett
- Ankomstrutiner/oppførsel på hytter. Rutiner ved selvbetjente hytter
- Sikkerhet på tur
- Nødbivuakk
- Nattorientering med minst 2 timers varighet
- Overnatting ute

Dag 4:

Dagens tur: Start - mål

Dagens innhold:

- Rullerende turlederspill, med realistiske case undervegs.
- Orientering og veivalg (praktisk og teoretisk)
- Sikkerhet

Dagens tema/ teori:

- Evaluering av dagens turledere
- Evaluering av dagen + gjennomgang av morgendagen
- Førstehjelp
- Bekledning og utstyr (repetisjon fra grunnleggende turlederkurs)
- Ernæring på tur (repetisjon fra grunnleggende turlederkurs)
- Metrologi og værtegn

Dag 5:

Dagens tur: Start - mål

Dagens innhold:

- Rullerende turlederspill, med realistiske case undervegs.
- Orientering og veivalg (praktisk og teoretisk)
- Sikkerhet

Dagens tema/ teori:

- Evaluering av dagens turledere
- Egenvurdering
- Individuell evaluering av hver deltaker
- Evaluering kurset og evt. utdeling av godkjenningsbevis som DNT sommerturleder

7.3.3. Forslag til program for modul 3 – oppdelt i to helger.

Helg 1

Halv dag (Fredag)

Nattorientering frem til bivuakk på merket sti (overnatting ute).

Samling om kvelden med teoretiske temaer (Forslag til tema nederst på arket)

Hel dag (Lørdag)

Gruppevis orientering til hytte neste dag. Kursleder velger mellompunkter (utenfor sti)

Gruppene skal planlegge en nattorienterings økt på 4-5 timer.

Nattorientering etter mellompunkter. (20.00 – 01.00) (Tidsbruk, veivalg, detaljer, punkter og referanser)

Hel dag (Søndag)

Orientering med mellompunkter tilbake til sivilisasjonen (utenfor sti).

Tilbakemeldinger og løpende evalueringer

Helg 2

Halv dag (Fredag)

Orientering inn til hytte (utenfor sti) til en forberedt rute av deltakerne gitt på forhånd.

Hel dag (Lørdag)

Planlegging og gjennomføring av orienteringsøkt. Orienterere etter mellompunkter utenfor sti.

Vekt på stressende tursituasjoner.

(i) Øvelse – Skadet deltaker

(ii) Kryssing av elv

(iii) Spesielle dybde temaer instruktørene vil vektlegge

Hel dag (Søndag)

Individuelle samtaler og evaluering.

Karakter: Bestått / ikke bestått.

Samlet retur tilbake til sivilisasjonen. Orientering på mellompunkter. (utenfor sti)

Eksempler Case oppgaver: Sommerturleder kurset

Mål: Belyse ulike situasjoner som kan inntreffe som turleder. Detaljer i førstehjelp skal utelates.

7.3.4. Forslag til ulike case du som kursleder kan benytte på sommerturlederkurset

Case I

Du er turleder på turen Hamlagrø – Botn. Turfølget er stort. 40 personer i alt, og bussen var full når dere drog. Alderen på turen er veldig sammensatt, men det er mest eldre personer som preger følget. Stien er lett å følge, og turen er ikke lenger enn at alle kan være med. Du føler kribling i magen ved din første tur. Været er pent, og det er nesten ikke en sky på himmelen.

Ved enden av Hamlagrø vannet segner plutselig en person om uten forvarsel. Hva gjør du?

Case II

Ukesturen over Hardangervidda står på turprogrammet. Som vanlig ringer du rundt på forhånd for å få kontakt med deltakerne. Etter hvert får du et ganske sammensatt bilde av deltakerne.

Noen ungdommer som ønsker utfordringer, en eldre mann som har hatt slag, men som overbeviser deg om at han trener ganske mye, og er i god form. To damer og fire menn i 40 års alderen.

Hvilke tanker gjør du deg om gruppen?

Hvem legger ”listen”?

Turen starter fra Kinsarvik og opp til Stavali. Allerede på kanten, etter 1000m oppover stigning, og idet du får Randi nuten mitt imot, har flere deltakere det tungt. Ungdommene og damene er i fin form. To av de fire mennene derimot har på seg mye klær, de svetter og har nesten ikke drukket i det varme været.

Vår slag pasient, klarer seg bra, men han tar pauser ofte, og stopper opp etter hver 50 m. Dette irriterer deg, og du ønsker å gjøre noe med det

Hva sier situasjonen deg?

Hva kan du gjøre med den?

Case III

Du er turleder fra Hallingskeid, over Vossaskavlen og ned til Kaldevass. Senere på turen er det planlagt Øykjafonn, Vassfjóra ned Slondalen og Ørnaberget. Dere starter turen fra Hallingskeid kl 11.00 på grunn av at toget ikke stopper før. Det er litt seint, men lokalforeningen har lovet at det går bra, og at dette er vanlig.

Vel oppe med Vosseskavlen viser breen seg å være åpen. Det er tydelige sprekker. Det virker langt å gå rundt. Været før på turen har vært bra, og dere har tatt gode pauser. Det er ikke mer enn en time til mørke. Krysser dere, kan dere nå hytten i dagslys, går dere rundt, blir det mørkt. Hva gjør du?

Case IV

Du kommer med et turfølge langs en T-merket sti. Plutselig ser du at det har gått et stort steinras over stien. Du lurar på om du skal legge om på ruten.

Hva ser du etter? Hva er forskjellen på rast stein, og forvitret eller brebåren stein?

Case V

Turfølget må krysse en elv. Elven er ikke mer enn 6m bred, men det er ganske stor vassføring. Hvordan gjør du dette på en hensiktsmessig måte?

7.4. Vinterturleder Modul 4

En vinterturleder er turleder vinterstid og kan fungere som turleder både sommer og vinter ved alle DNTs arrangementer. Deltakerne skal ha solide grunnferdigheter i friluftsliv om vinteren når det gjelder ski, orientering, bekledning, mat, drikke og overnatting/ly vinterstid. Deltakerne må søke opptak til vinterturlederkurset på eget søknadsskjema hvor de beskriver sine ferdigheter og evner, samt sine erfaringer med å lede andre i fjellet.

Tidspunkt: Kurset arrangeres vintertid fra januar til april. Kurset er bygget opp i tre adskilte deler (helger) der alle delene må være bestått. De tre delene har hovedtema skredkurs (del 1), bolig i snø (del 2) og orientering og veivalg i vinterfjellet (del 3). Det er mulig å få godkjent del 1 - skredkurs ved bevis fra NF godkjent skredkurs. Delene kan arrangeres sammenhengene som 7 dager eller som tre selvstendige deler/ helger på 2 ½ dag hver.

Krav: En må sende en formell søknad til det aktuelle kurset og søke formelt opptak. Et av kravene er at en har deltatt og bestått som sommerturleder (modul 1-3). I tillegg må en ha praktisert som sommerturleder og fått erfaring med grupper på tur i fjellet. Disse erfaringene danner utgangspunktet for videre læring og utvikling på vinterturlederkurset. Deltakere som er NF godkjente instruktører med bestått praksis kan få bestått sommerturleder utdanningen (modul 1-3). De må sende egen søknad og beskrive sin ledelseserfaring som vil danne utgangspunktet for en slik godkjenning (se introduksjonen, organisering og arbeidsform for nærmere beskrivelser).

Mål: Hovedtema for denne modulen er turledelse i fjellet vinterstid. En turleder skal ha kunnskaper, ferdigheter og evner innenfor følgende mål.

Etter endt kurs skal deltakerne ha:

- ha gode kunnskaper og ferdigheter i ledelse av en turgruppe under vekslende forhold
- ha evne til å planlegge og gjennomføre ruter og veivalg
- mestre orientering under krevende forhold
- kunne gjennomføre og organisere improvisert overnatting ute
- ha kunnskaper om hvordan en gruppe fungerer på tur
- ha kjennskap til natur, kultur og forvaltning i fjellet
- ha selvinnsett og evne refleksjon over egen rolle som turleder

Organisering og arbeidsformer: Kurset legges opp som en tur. Undervisningen vil bli gjennomført med vekt på teoretisk gjennomgang og praktiske øvelser i vinterfjellet under varierende vær og føreforhold. Det benyttes case og øvelser til reelle og aktuelle turledersituasjoner.

Kurset kan gjennomføres med seks deltakere pr. kursleder. Kurset må arrangeres med minimum to kursledere.

Vurdering: Ved slutten av kurset vil det bli gitt en karakter (bestått/ikke bestått). Evalueringen er basert på kurslederens vurdering av deltakeren som vinterturleder under alle forhold. Det er viktig at kursdeltakeren har et realistisk selvilde til egen kompetanse.

Kurslitteratur

Turlederhåndboken, Den Norske Turistforeningen

Anbefalt litteratur

- Augestad, Trond (2006). Overnatting i snøen. Kantgrop i en liten snøskavl. Kroppsøving, 6, 14-18
- Høyem, Jannicke; Augestad, Trond og Camilla Nordal Rask (2009). Å finne vann i vinterfjellet. Kroppsøving, 3
- Hågvar, Sigmund og Berntsen, Bredo (red.) (2001): Norsk naturarv. Våre naturverdier i et internasjonalt lys. Andresen & Butenschøn.
- Landrø, Markus (2007). Skredfare: snøskred, risiko og redning. En håndbok om skred for fjellskiløpere, klatrere og løssnøkjørere. Fri Flyt AS. (Boka er svært omfattende og grundig om temaet, og som en introduksjon kan vi anbefale følgende sider: s. 14-31 Introduksjon og s. 62-89 Faktorer)
- Melbye, Mats D. (1997). Friluftsliv i vinterfjellet. Universitetsforlaget: Oslo. (NB! Feil om kartreferanser s. 53)
- Nordli, Øyvind (2000). Fjellet i snø, vind, sol og tåke: håndbok for fjellturen. Samlaget, Oslo
- Ryd, Yngve (2001). Snö: en renskötare berättar. Stockholm: Ordfront.

Se i tillegg listen over anbefalt litteratur knyttet til de andre modulene.

7.4.1. Forslag til innhold for modul 4 - vinterturlederkurset

Alle økter og moduler startes med rolleavklaring og forventninger. Avslutningen av øktene slutter med oppsummering og tilbakemeldinger. Kursleder er ansvarlig for å planlegge neste dag og ligge i forkant av kurset

7.4.2. Kursplan for modul 4 – del 1 Skred

Dette er en modul tilsvarende et NF skredkurs som gir solid og grundig innføring i metoder for skredfarevurdering, veivalg og kameratredning. Deltakerne skal gjennom kurset oppnå en grunnleggende forståelse for snøskred, snøskredfare og veivalg i skredfarlig terreng. De skal få en innføring i metoder for å undersøke snødekkets stabilitet og trenes i kameratredning.

Forslag til innhold:

- Snøkjennskap
- Faktorer som påvirker stabilitet i snødekket (vær, temperatur og terreng)
- Bruk av kart til turplanlegging
- Veivalg – vurdering i lendet på tur
- Kameratredning
- Gruppeprosesser og organisering av grupper

Når det gjelder teori og praksis, så vil det være naturlig å introdusere teori før en praktiserer de ulike momentene. Forslag til teoriemner generelt er som for sommerturlederkurset.

7.4.3. Kursplan for modul 4 – del 2 Bolig i snø

Dette er en modul som skal fokusere på ly og overnatting ute vinterstid med en gruppe på tur i vinterfjellet. En vil diskutere ulike overnatningsformer, og tilegne seg erfaringer ved bruk av dem. Kurset inneholder også første del av selve vinterturlederutdannelsen der deltakerne selv er ansvarlige fra å ta seg frem i vinterfjellet og utvikle egne ferdigheter.

Forslag til innhold:

- Orientering og veivalg
- Organisering av gruppe
- Gjennomgang av ulike former for nødly i snø
- Etablere og overnatte ute i snø

7.4.4. Kursplan for modul 4 – del 3 Krevende orientering / veivalg vinterstid

Dette er en modul som skal fokusere på krevende orientering og veivalg vinterstid. Deltakerne skal på forhånd planlegge og gjennomføre en rute vinterstid som er utfordrende (gjærne nattestid). Under denne siste delen skal det også være fokus på ulykker og uforutsette hendelser.

Forslag til innhold:

- Krevende orientering og veivalg vinterstid (natt)
- Organisering og ledelse (gjærne med vanskelige deltakere)
- Reperasjon av ski / binding
- Transport av skadet – skikjelke
- Bekledning og ernæring (mat og drikke)

Tilslutt i modul 6 vil det være en mer omfattende avslutning og evaluering av deltakerne. Evaluering av deltakere er nærmere beskrevet i et eget dokument / notat for kursledere.